

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS**

Raimonda Duobienė

**Lygių starto galimybių užtikrinimas ikimokyklinėse ugdymo
sistemose**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
Doc. dr. Gintautas Cibulskas

KAUNAS, 2016 m.

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

**Lygių starto galimybių užtikrinimas ikimokyklinėse ugdymo
sistemose**

Baigiamasis magistro projektas
Edukologija (621X20004)

Vadovas

(parašas) Doc. dr. Gintautas Cibulskas
2016 05 23

Recenzentas

(parašas) dr. Gintarė Edintaitė
2016 05 23

Projektą atliko

(parašas) Raimonda Duobienė
2016 05 23

KAUNAS, 2016



KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų

(Fakultetas)

Raimonda Duobienė

(Studento vardas, pavardė)

Edukologija (621X20004)

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

„Lygių starto galimybių užtikrinimas ikimokyklinėse ugdymo sistemose“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Raimondos Duobienės**, baigiamasis projektas tema „**Lygių starto galimybių užtikrinimas ikimokyklinėse ugdymo sistemose**“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Duobienė, Raimonda. *Lygių starto galimybių užtikrinimas ikimokyklinėse ugdymo sistemose*. Magistro baigiamasis projektas / vadovas doc. dr. Gintautas Cibulskas; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Mokslo kryptis ir sritis: Socialiniai mokslai (S 000), Edukologija (07S).

Reikšminiai žodžiai: Ikimokyklinis ugdymas, priešmokyklinis ugdymas, lygaus starto galimybės.

Kaunas, 2016 m. 90 p.

SANTRAUKA

Gyvenant sparčios globalizacijos laikotarpiu švietimui tenka pareiga prisitaikyti prie visuomenės poreikių. Šiandieninė Lietuvos ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo politikoje reikalaujama garantuoti kiekvienam šalies vaikui galimybę pasinaudoti valstybės teikiamomis paslaugomis, teikti didesnę paramą dirbantiems ir sunkiau gyvenančioms šeimoms, kurti įvairesnes ugdymo programas, kurios tenkintų tėvų ir vaikų poreikius.

Šiuo metu ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje nėra privalomas, tačiau nuo 2016 metų rugsėjo 1- osios priešmokyklinį ugdymą numatyta įteisinti kaip privalomąją. Šalyje kyla vis daugiau diskusijų, apie lygias vaikų galimybes, mokantis pradinėje mokykloje. Tai leidžia daryti prielaidas, kad aplinkoje kurioje auga, mokosi vaikas iki mokyklos yra itin svarbi tolimesniam vaikų mokymuisi. Nepaisant ar vaikas lanko ugdymo įstaigą ar yra ugdomas namuose būtina rengti vaikus mokyklai, lavinant jų kūną, kalbą ir vaizdinius, kad jie atitiktų pasiruošimo pradiniam ugdymui privalomas kompetencijas.

Darbe siekta nustatyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įtaką lygioms starto galimybėms. Išryškinti šios problemos aktualumą ir pateikti išvadas. Gauti duomenys išryškins ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo svarbą vaikams, jų pasiruošimui pradinio ugdymo programai.

Rašant darbą buvo išsikelti uždaviniai: atskleisti lygaus starto galimybių užtikrinimo sąlygas; Pagrįsti lygaus starto galimybių užtikrinimo tyrimo metodiką; Nustatyti lygaus starto galimybių užtikrinimo raišką X, Y ir Z pradinėse mokyklose.

Atlikto tyrimo duomenys parodė, kad vaikai, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigų yra prasčiau pasiruošę mokyklai t.y. turi prasčiau išlavintus įgūdžius, kurie reikalingi norint mokytis pagal pradinio ugdymo programą.

Duobienė, Raimonda. *Assurance of Opportunities for Smooth Start to School for Pre-school Education Systems: Master's Final Project / supervisor assoc. doc.* Gintautas Cibulskas. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: Social Sciences (S 000), Educational sciences (07S).

Key words: Pre-school education, pre-primary education, equal start opportunities.

Kaunas, 2016. 90p.

SUMMARY

During a period of rapid globalisation, education has an obligation to adapt to the -needs of society. Current Lithuanian education policy for pre-school children provides that each child must be granted access to public services, working or needy families must be provided with greater support and a wider range of educational programmes that meet the needs of parents and children have to be developed.

Currently in Lithuania, pre-school and pre-primary education is not mandatory, but it is planned to make pre-primary education mandatory from 1 September, 2016. It has given rise to various discussions about equal opportunities for children who are learning in primary schools. This suggests that the environment in which a child grows up and learns before school is very important for further learning of the child. Regardless of whether the child attends an educational institution or is educated at home, it is necessary to prepare children for school by training their body, developing their language skills and images, so they would meet compulsory competencies established for pre-primary education.

The thesis attempts to identify the impact of pre-school and pre-primary education on equal start opportunities, to highlight the urgency of the problem and to present the findings. The resulting data will highlight the importance of pre-school and pre-primary education for children and their preparation for primary education curriculum.

The thesis raises the following objectives: to reveal the conditions for assuring equal start opportunities; To substantiate the methodology for assuring equal start opportunities; To determine the X, Y and Z expression of equal start opportunities in primary schools.

The data has shown that children who did not attend pre-school institutions are less prepared for school, i.e. they have less well-developed skills that are needed in order to learn under the primary education curriculum.

Turinys

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS	1
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS	1
Raimonda Duobienė	1
KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS	2
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS	2
KAUNAS, 2016	2
SANTRAUKA	4
SUMMARY	6
Įvadas	13
1. Lygios starto galimybės	15
1.1 Ikimokyklinio ugdymo paskirtis, lygaus starto kontekste	18
1.1.1. Ugdymo organizavimas ikimokyklinėse ugdymo sistemose	35
1.1.2 Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa.....	41
1.2.3 Alternatyviosios ugdymo programos	43
1.2 Užsienio patirtis	48
2. Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinio ugdymo sistemose tyrimo metodologinis pagrindimas.....	55
2.1 Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinio ugdymo sistemose tiriamo atvejo aprašymas	55
2.2 Tyrimo metodologinė strategija ir logika.....	55
2.3 Tyrimo instrumento pagrindimas	57
3. Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinėse ugdymo sistemose, tyrimo rezultatai.....	60
3.1 Veiksnių turinčių įtakos lygaus starto galimybių užtikrinimui ikimokyklinėse ugdymo sistemose, atvejo analizė	61
3.2 Veiksnių turinčių įtakos lygaus starto galimybių užtikrinimui ikimokyklinėse ugdymo sistemose, informantų refleksijos.....	75
3.3 Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinėse ugdymo sistemose. Tyrimo rezultatų aptarimas, diskusija.....	77
IŠVADOS	78
Rekomendacijos	79
Literatūra.....	80
Priedai	83

Paveikslai

1 pav. LSG turinčios užtikrinti aplinkos.....	18
2 pav. Kasdieninio gyvenimo įgūdžių klasifikacija.....	26
3 pav. Fizinio aktyvumo įgūdžio klasifikacija.....	26
4 pav. Emocijų suvokimas ir raiška įgūdžio klasifikacija	27
5 pav. Savireguliacijos ir savikontrolės įgūdžio klasifikacija.....	27
6 pav. Savivokos ir savigarbos įgūdžio klasifikacija	28
7 pav. Santykių su suaugusiais įgūdžio klasifikacija.....	28
8 pav. Santykių su bendraamžiais įgūdžio klasifikacija	29
9 pav. Sakytinės kalbos įgūdžio klasifikacija	29
10 pav. Rašytinės kalbos įgūdžio klasifikacija	30
11 pav. Aplinkos pažinimo įgūdžio klasifikacija	30
12 pav. Skaičiavimo įgūdžio klasifikacija.....	31
13 pav. Matavimo įgūdžio klasifikacija	31
14 pav. Meninės raiškos įgūdžio klasifikacija.....	32
15 pav. Estetinio suvokimo įgūdžio klasifikacija.....	33
16 pav. Iniciatyvumo ir atkaklumo įgūdžio klasifikacija	33
17 pav. Tyrinėjimo įgūdžio klasifikacija.....	33
18 pav. Problemų sprendimo įgūdžio klasifikacija.....	34
19 pav. Kūrybiškumo įgūdžio klasifikacija	34
20 pav. Mokėjimo mokytis įgūdžio klasifikacija	35
21 pav. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų programų vykdymas.....	46
22 pav. Suomijos ikimokyklinio ugdymo tipai.....	52
23 pav. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų tipai Lietuvoje, Suomijoje, Vokietijoje	54
24 pav. Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinėse ugdymo sistemose tyrimo logika.....	56
25 pav. Kasdienio gyvenimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	61
26 pav. Fizinio aktyvumo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	62
27 pav. Emocijų suvokimas ir raiška įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	63
28 pav. Savireguliacijos ir savikontrolės įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	64
29 pav. Savivokos ir savigarbos įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	65
30 pav. Santykių su suaugusiais įgūdžių tyrimo rezultatų analizė.....	65

31 pav. Santykių su bendraamžiais įgūdžių tyrimo rezultatų analizė.....	66
32 pav. Sakytinės kalbos įgūdžių tyrimo rezultatų analizė.....	67
33 pav. Rašytinės kalbos įgūdžių tyrimo rezultatų analizė.....	68
34 pav. Aplinkos pažinimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	68
35 pav. Skaičiavimo ir matavimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	69
36 pav. Meninės raiškos įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	70
37 pav. Estetinio suvokimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė.....	70
38 pav. Iniciatyvumo ir atkaklumo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	71
39 pav. Tyrinėjimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė.....	72
40 pav. Problemų sprendimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	72
41 pav. Kūrybiškumo įgūdžio tyrimo rezultatų analizė.....	73
42 pav. Mokėjimo mokyti įgūdžių tyrimo rezultatų analizė	74

Lentelės

1 lentelė. Vokietijos ikimokyklinio ugdymo įstaigos	50
2 lentelė. Lygių starto galimybių užtikrinimo proceso kriterijai	58
3 lentelė. Lygių starto galimybių užtikrinimo proceso indikatorių fragmentas.....	58
4 lentelė. Klausimyno fragmentas	59
5 lentelė. Atlikto tyrimo kriterijų vidurkių lentelė.....	75

Priedai

Priedas Nr. 1. Klausimynas	83
Priedas Nr.2. Kriterijų lentelė.....	87
Priedas Nr. 3. Indikatorių lentelė.....	87

Įvadas

Temos aktualumas. Keičiantis visuomenės poreikiams, švietimo sistema tampa pagrindinė grandis reikalaujanti pokyčių bei prisitaikymo prie visuomenės. Šiuolaikinė Lietuvos ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo politika reikalauja garantuoti vaikui galimybę pasinaudoti valstybės teikiamomis paslaugomis, teikti didesnę paramą dirbančioms šeimoms, kurti įvairesnes, tėvų ir vaikų poreikius atliepiančias ugdymo ir socialinių paslaugų formas, ieškoti įvairių finansinės paramos nedideles pajamas turinčioms šeimoms modelių ir kt.

Šalies gyventojų išsilavinimą lemia įvairūs politiniai, socialiniai, ekonominiai veiksniai, kurių kontekste funkcionuoja ir savo veiklą organizuoja visos ugdymo paslaugas teikiančios įstaigos, tarp jų ir ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo įstaigos. Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas yra pirminė švietimo sistemos pakopa, užtikrinanti lygaus starto galimybes tolimesniam mokymuisi aukštesnėse švietimo sistemos pakopose, tad svarbu, kokie reikalavimai ir reikšmė šiam ugdymui yra skiriami šalies politiniame, socialiniame, ekonominiame ir technologiniame inovacijų lygmenyse.

Šiuo metu ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje nėra privalomas, tačiau nuo 2016 metų rugsėjo 1- osios priešmokyklinį ugdymą numatyta įteisinti kaip privalomąją.

Šalyje kyla vis daugiau diskusijų, apie lygias vaikų galimybes, mokantis pradinėje mokykloje. Tai leidžia daryti prielaidas, kad aplinkoje kurioje auga, mokosi vaikas iki mokyklos yra itin svarbi tolimesniam vaikų mokymuisi. Remiantis Janu Komenskiu kuris, teigė: „*Ko mes norime iš mokyti žmogų visam gyvenimui, visko turime pradėti mokyti šioje pirmoje mokykloje*“ ikimokyklinis ugdymas itin svarbus žingsnis vaiko gyvenime. Nepaisant ar vaikas lanko ugdymo įstaigą ar yra ugdomas namuose būtina rengti vaikus mokyklai, lavinant jų kūną, kalbą ir vaizdinius, kad jie atitiktų pasiruošimo pradiniam ugdymui privalomas kompetencijas. Tačiau kyla klausimas ar namuose ugdomas vaikas tinkamai pasiruošia mokyklai, ar įgyja reikiamas kompetencijas ir ar vaiko ugdymas namuose užtikrina lygias starto galimybes ateityje.

Probleminiai klausimai: Kaip ikimokyklinio ugdymo sistemos užtikrina lygaus starto galimybes?

Raktažodžiai. Ikimokyklinis ugdymas, priešmokyklinis ugdymas, lygaus starto galimybės.

Darbo naujumas. Darbe siekta nustatyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įtaką lygaus starto galimybėms. Atskleisti vaikų lankusių ir nelankusių ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikų turimų įgūdžių skirtumus.

Darbo tikslas. Atskleisti lygaus starto užtikrinimo galimybes ikimokykliniame ugdyme

Uždaviniai:

1. Atskleisti lygaus starto galimybių užtikrinimo sąlygas
2. Pagrįsti lygaus starto galimybių užtikrinimo tyrimo metodiką
3. Nustatyti lygaus starto galimybių užtikrinimo raišką X, Y ir Z pradinėse mokyklose

Tyrimo objektas. Lygaus starto galimybių užtikrinimas.

Metodai. Darbe naudotasi šiais tyrimo metodais:

- ikimokyklinio ugdymo bei su juo susijusių paslaugų įvairovės konteksto analizė;
- mokslinės literatūros analizė;
- dokumentų analizė;
- apklausa raštu (anketavimas)
- iš dalies struktūruoto interviu.

1. Lygios starto galimybės

Šiame skyriuje yra aptariama lygių starto galimybių užtikrinimo sąlygos, jas reglamentuojantys teisiniai dokumentai. Remiantis analizuotais dokumentais bus apibrėžta lygių starto galimybių frazė.

Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas pirminė švietimo grandis, kurioje vaikai ugdomi, tad šiam ugdymui teikiami itin aukšti reikalavimai, kurie turėtų užtikrinti sėkmingą vaikų ugdymąsi tolimesnėse ugdymo pakopose. Tačiau dalis vaikų ugdomi namuose t. y. nelanko jokios ugdymo įstaigos, tad vaiko pasiruošimu mokyklai turi pasirūpinti vaiko tėvai ar kiti asmenys prižiūrintys vaiką. Dėl šios priežasties svarbu tiksliai apibrėžti kas yra lygus startas ir kokiais būdais numatyta to siekti šalyje.

Kiekvieno asmens mokymosi ir gyvenimo sėkmei lemtingos įtakos turi mokymosi startas – aplinka, iš kurios ateinama į mokyklą, toje aplinkoje įgyti pradiniai įgūdžiai, gebėjimai, nuostatos (Gudynas et. al., 2003). Dėl skirtingo visuomenės išsiskaidymo šalyje vaikų starto galimybės yra labai skirtingos. Dėl šios priežasties minėtame šaltinyje teigiama, kad padaryti vienodas starto galimybes visiems šalies vaikams – nacionalinės svarbos uždavinys. To siekiant iškeliami šie uždaviniai:

Sukuriami šeimų pedagoginio informavimo ir konsultavimo sistema. Pradedama teikti kryptinga pedagoginė, kultūrinė parama visoms vaikus auginančios socialinės rizikos šeimoms; Išplečiamos ikimokyklinio ugdymo paslaugos. Socialinės rizikos šeimų vaikams ikimokyklinis ugdymas tampa visuotinai prieinamas; Sukuriama visuotinio priešmokyklinio ugdymo sistema. Ji visų pirma atveria socialinės rizikos šeimų vaikams (Gudynas et. al., 2003).

Remiantis Gudynu, galima teigti, kad sudėtingiausia lygias starto galimybes užtikrinti vaikams iš socialinės rizikos šeimų, dėl šios priežasties tai tampa itin ūmia problema, kurią turi spręsti Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija, kurdama galimybes visiems šalies vaikams sudaryti vienodas galimybes, nepaisant kokioje šeimoje jis auga.

Lietuvos Respublikos Seimo nutarime dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2000-2004 metų programos, buvo nutarta siekti įgyvendinti visuotinį ikimokyklinį ugdymą, garantuoti lygias sėkmingo mokyklinio starto galimybes (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2000).

Remiantis Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu apie lygias starto galimybes imta kalbėti jau 2000 metais, jau tuo metu buvo išvelgta problema ir buvo nutarta ją spręsti. Visuotinis ugdymas, kurio trukmė vieneri metai, kurie turi būti skirti vaiko paruošimui mokyklai.

Valstybinėje švietimo 2013 – 2022 metų strategijoje 13 tikslo 3 dalyje numatoma: užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius (Valstybinė švietimo 2013 – 2022 metų strategija, 2013)

Valstybinėje švietimo 2013 – 2022 metų strategijoje taip pat kalbama apie tai, kad švietimas turi užtikrinti galimybes visiems vaikams nepaisant jo gyvenamosios vietos, socialinės gyvenamosios aplinkos, sudaryti sąlygas atskleisti savo gebėjimus, lavinti individualius gebėjimus. Iš Valstybinėje švietimo strategijoje pateikto tikslo galima teigti, kad švietimas turi tenkinti vaikų poreikius.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme įteisintas priešmokyklinis ugdymas traktuojamas kaip švietimo sistemos dalis, kuri garantuoja lygias galimybes kokybiškai ugdytis visiems ikimokyklinio amžiaus vaikams, mokyklos brandumui pasiekti.

Taigi, vienu pagrindiniu priešmokyklinio ugdymo tikslu laikoma, vaiko ugdymas, kuris turi suteikti vaikui brandumo ir įgūdžių mokytis pradinėje mokykloje. Taip pat, minėtame straipsnyje pabrėžiama, kad priešmokyklinis ugdymas turi būti vienodai kokybiškas visiems vaikams, kurie yra ikimokyklinio amžiaus.

2003 m. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 8 straipsnis skelbia: Priešmokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui pasirengti sėkmingai mokytis pradinio ugdymo įstaigoje (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003)

Minėtų metų Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme iškelta priešmokyklinio ugdymo paskirtis, taip pat kalba apie tai, kad šios ugdymo programos tikslas padėti vaikui pasiruošti sėkmingam mokymuisi pradinio ugdymo mokyklai. Manau šis apibrėžimas papildomintį, kad priešmokyklinis ugdymas, turi padėti vaikams pasiekti pradinio ugdymo mokyklai reikalingą brandumą.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme apibrėžta parengimo mokyklai sąvoka – sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2004).

Taigi, iš Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme minimos parengimo mokyklai sąvokos, galime daryti prielaidas, kad vaikų parengimas mokyklai, turi sudaryti sąlygas vaikams mokytis pradinio ugdymo mokykloje. Kadangi šiuo metu šalyje priešmokyklinis ugdymas nėra privalomas, tėvai, kurie vaikus ugdo namuose, turi lygiai taip pat teikti vaikams ugdymą namų aplinkoje, kuris sudarytų geras sąlygas, vaikams mokytis pradinio ugdymo mokykloje.

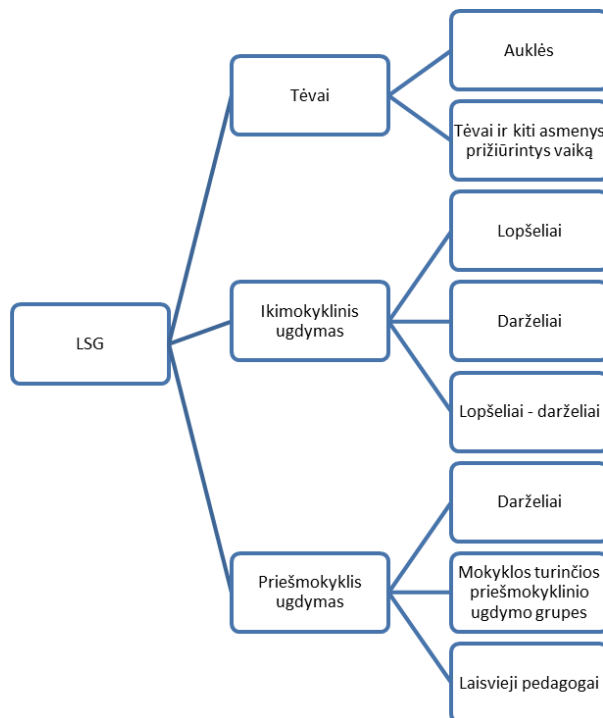
Priešmokyklinio ugdymo sampratą apibūdina S. Neifachas, kuris apibrėžia priešmokyklinio ugdymo sąvoką kaip vaiko ikimokyklinio ugdymo tąsą, turinčią kokybiškai naujų, specifinių tikslų ir uždavinių bei sudaranti lygias galimybes sėkmingai rengtis mokyklai įvairių poreikių vaikams, skirtingai ugdytiems šeimose ir ikimokyklinėse įstaigose (Neifachas, 2004, p.58).

Remiantis Neifachu galime daryti prielaidas, kad priešmokyklinis ugdymas yra itin svarbus vaikams, pradėjus lankyti pradinio ugdymo mokyklą. Priešmokyklinį ugdymą mokslininkas apibūdina kaip tąsą, iš to galime spręsti, kad ikimokyklinis ugdymas yra lygiai toks pats svarbus kaip ir priešmokyklinis, norint užtikrinti vaikams lygias starto galimybes, tolesniuose ugdymo sistemose.

Šiuo metu šalyje priešmokyklinis ugdymas nėra privalomas (nuo 2016 metų rugsėjo 1 dienos, priešmokyklinis ugdymas bus laikomas privalomu), tad sėkmingu vaiko starto galimybėmis turi pasirūpinti patys tėvai. Remiantis LEU mokslininkų tyrimais nustatyta, kad vaiko sėkmę mokykloje taip pat lemia ir šeimos aplinka – tėvų santykiai su vaiku, emocinė šiluma, palaikymas, bendravimo dažnumas ir kokybė, suteikiamos patirties įvairovė. Minėto tyrimo duomenimis tėvai turi žinių apie vaiko raidą, mokymąsi, tačiau dėl laiko stokos, finansinių galimybių ar socialinės atskirties, lygias starto galimybes sunku užtikrinti.

Laisvųjų pedagogų teikiamos paslaugos orientuotos į priešmokyklinį ugdymą, jų teikiamos paslaugos vaikams nelankantiems ugdymo įstaigos padeda pasiruošti mokyklai t.y. sudaro sąlygas lygioms starto galimybėms užtikrinti.

Taigi šalyje vyrauja skirtingi būdai bei aplinkos kuriose gali būti ugdomas vaikas, tačiau siekiamas rezultatas turėtų būti vienodas t.y. tinkamas pasiruošimas tolimesniam ugdymo(si) etapui.



1 pav. LSG turinčios užtikrinti aplinkos

Apibendrinant galima teigti, kad kiekvienam vaikui turi būti sudarytos lygios galimybės pasiekus mokyklinį amžių mokytis pagal pradinio ugdymo programą. Reiškia, kad vaikai turi turėti atitinkamus kasdieninio gyvenimo, bendravimo su bendraamžiais, suaugusiais įgūdžius ir kitus įgūdžius, kurie ugdomi ikimokyklinėse, priešmokyklinėse grupėse ar vaikui nelankus ugdymo įstaigos namuose ar kitoje ugdymo alternatyviojoje aplinkoje. Tai įpareigoja tėvus atidžiau apsvarstyti vaiko ugdymą, ypač priešmokyklinio amžiaus vaikų, ugdymą, jų pasiruošimą mokyklai norint, kad vaikas būtų tinkamai pasiruošęs mokytis pradinėje mokykloje.

1.1 Ikimokyklinio ugdymo paskirtis, lygaus starto kontekste

Šiame poskyryje atkleidžiama ikimokyklinio ugdymo paskirtis, kurią numato šalies švietimo įstatymas ir kokią įtaką ši švietimo sistemos dalis daro tolimesniam žmogaus gyvenimui.

Ikimokyklinio ugdymo įstaiga – pirmoji ugdymo įstaiga, kurioje vaikai praleidžia didžiąją dienos dalį bendraudami su savo bendraamžiais, mokosi, lavina savo įgūdžius. Ikimokyklinis ugdymas lavina vaiko socializacijos įgūdžius, pažintinį vystymąsi, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, teikiamos paslaugos, padeda pasiruošti mokyklai. Taip pat, ikimokyklinio ugdymo paslaugos naudingos ir vaikų tėvams, kurie dėl užimtumo negali visą dieną praleisti su vaiku. Taigi gerai išvystyta ikimokyklinio ugdymo sistema yra naudinga abiem grupėms t. y. tėvams, nes palengviną tenkančią atsakomybę derinti pareigą rūpintis vaiku su darbu, vaikams, nes kuria palankias sąlygas vaiko vystymuisi, ugdymuisi.

Ikimokyklinėms ugdymo įstaigoms tenka didelė atsakomybė, kadangi nuolatos atnaujinami ikimokyklinį ugdymą reglamentuojantys dokumentai, sukuriamos naujos ugdymo programos, kurios turėtų užtikrinti geresnę vaikų savijautą būnant įstaigose taip pat pasiruošimas mokyklai yra labai svarbus veiksnys, kadangi pagal priešmokyklinio ugdymo programą besimokantys vaikai turi įgyti reikiamas kompetencijas, kurios bus reikalingos pradėjus lankyti mokyklą.

Pagal Švietimo įstatymą ikimokyklinio ugdymo įstaiga plačiąja prasme dar vadinama mokykla. Švietimo įstatymo 2 straipsnio 10 dalyje yra paaiškinta, kad mokykla – tai įstaiga, kurios pagrindinė veikla – formalusis ir (arba) neformalusis švietimas. Švietimo įstatymo 6 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas yra neformalusis švietimas.

Neformalus švietimas nėra privalomas, tačiau atsižvelgiant į Lietuvos Švietimo įstatymus, kuriuose ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas laikomas neformaliu švietimu, galime teigti, kad ši neformalaus ugdymo šaka, vaikams yra itin svarbi norint užtikrinti lygias starto galimybes kitame ugdymo lygmenyje.

Pagal Švietimo įstatymo 41 straipsnio 11 dalį ikimokyklinio ugdymo įstaigos tipui priskiriamas lopšelis, lopšelis-darželis, darželis, specialiųjų poreikių vaikų ikimokykliniam ugdymui skirtas lopšelis, lopšelis-darželis ir darželis.

Remiantis Švietimo įstatymo 41 straipsniu, matome, kad Lietuvoje vyrauja didelis ikimokyklinio ugdymo pasirinkimas. Tėvai gali rinktis ugdymo paslaugas teikiančias įstaigas, pagal savo poreikius, vaiko amžių ir raidą.

Pagal Švietimo įstatymo 7 straipsnį ikimokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius.

Minėtas Švietimo įstatymas apibrėžia svarbiausias ugdymo sritis, kurios reikalingos vaikui. Iš to galime daryti prielaidas, kad ikimokyklinio ugdymo programa yra gana plati, teikianti vaikui įvairių sričių žinias, taip plėsdama vaiko pasaulio suvokimą, pažinimą.

Priešmokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui pasirengti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą.

Remiantis švietimo įstatymais, galime teigti, kad ikimokyklinis ugdymas yra ypač svarbus vaikų ugdymui, jų poreikių tenkinimui. Ikimokyklinis ugdymas yra tąsa, priešmokyklinio ugdymo, kadangi vaikai šioje programoje turi pasiruošti sėkmingam mokymuisi pradinio ugdymo mokykloje.

Visuose Lietuvos Respublikos ikimokyklinio ugdymo institucijų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose pabrėžiama, kad ikimokyklinis ugdymas turi padėti puoselėti visas vaiko galias (intelektualines, emocines, fizines), lemiančias asmenybės brandą ir socializacijos sėkmę, ugdyti vaiko savarankiškumą, iniciatyvumą, kūrybiškumą, atskleisti ir ugdyti įvairius gebėjimus, puoselėti individualybę, užtikrinti ikimokyklinio ir pradinio ugdymo tęstinumą.

Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. 1057 buvo patvirtinta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2007-2012 metų programa, kuria įtvirtintas valstybės siekis didinti ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo prieinamumą tiek teritoriniu, tiek finansiniu aspektu, skaidyti ikimokyklinio ugdymo organizavimo formas, sudarant palankias sąlygas privačių ikimokyklinių įstaigų steigimuisi.

Dėl Švietimo įstatymuose apibrėžiamo ikimokyklinio ir priešmokyklinio svarbos vaikams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, buvo nutarta plėsti šią ugdymo sistemą, norint sudaryti galimybes visiems šalies vaikams ugdytis šiose programuose.

Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas, remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo 6 str. 2 p., priskiriamas neformaliajam švietimui, kurį įstatymas apibrėžia kaip švietimą pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas. Ugdymo programas laisvai parengia ir tvirtina švietimo teikėjas (išskyrus priešmokyklinio ugdymo, kurias, remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo 37 str. 4 d., tvirtina švietimo ir mokslo ministras).

Minėtame švietimo įstatyme dar kartą pabrėžiama, kad ikimokyklinis ugdymas turi padėti plėtoti vaiko kompetencijas, padėti įgyti naujų žinių, kurios bus reikalingos kitose ugdymo sistemose.

Lietuvos edukologijos universiteto mokslininkų atliktas tyrimas dėl vaiko brandumo mokyklai parodė, kad lankiusių ir nelankiusių vaikų rezultatai skiriasi, tai leidžia daryti prielaidas, kad namuose ugdomiems vaikams nėra sudaromos tinkamos sąlygos lygių starto galimybių užtikrinimui.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymas ar nelankymas didžiausios įtakos turi vaikų domėjimuisi skaitymu ir skaitymo lygiui. Lankiusių ikimokyklinio ugdymo įstaigą vaikų bendras domėjimosi skaitymu ir skaitymo lygis yra aukštesnis nei nelankiusiųjų. Aukščiausią skaitymo lygį yra pasiekę 73,7 % įstaigas lankiusių ir tik 50,7 % nelankiusių vaikų (B. Grigaitė ir kt. 2002).

Taigi iš B. Grigaitės (2002) atlikto tyrimo, matome, kad ikimokyklinis ugdymas itin svarbus vaikų norui išmokti skaityti, domėtis skaitymu. Šis aspektas itin svarbus vaikams pradėjus lankyti pradinio ugdymo mokyklą.

Taip pat atlikto tyrimo duomenys parodė, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymas ir nelankymas turi didelės įtakos vaikų raidžių pažinimui ir rišlios kalbos bei klausymosi gebėjimų įgūdžių lygiui. Puikiai raides pažįsta 73,7 % lankiusių ir 57,7 % nelankiusių ikimokyklinio ugdymo įstaigas vaikų; ; puikiai išlavėjusi sakytinė kalba 54,5 % lankiusių ir 33,8 % nelankiusių įstaigas vaikų (B. Grigaitė ir kt. 2002).

Minimo tyrimo rezultatai, taip pat parodo, kad lankiusiems vaikams yra geriau pažįstamos raides. Raidžių pažinimas leidžia vaikams pradėti mokytis skaityti bei rašyti žodelius. Todėl tai taip pat labai svarbus aspektas, kurio geras išlavinimas padeda vaikams siekti geresnių rezultatų pradinio ugdymo mokyklose. Vaikai, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo anot tyrimo turi, kur kas mažesnes žinias, todėl galime teigti, kad vaikams, kurie ugdomi namuose, nėra sudaromos lygios starto galimybės.

Nelankiusiems ikimokyklinės ugdymo įstaigos vaikams gerokai sunkiau sekasi rišliai pasakoti su pagrindinėmis įvykio detalėmis grupei bendraamžių ir klausytis kitų pasakojimo. Šiek tiek sunkiau jie kuria istorijas ir moka jas pasakoti. Beveik dvigubai daugiau yra nelankiusių ikimokyklinės įstaigos vaikų, kurie nesugeba sukurti istorijos, tačiau geba užduoti klausimus ir klausosi atsakymų, yra pasiekę vidutinį rišlios kalbos ir klausymosi

lygi. Žemas lygis būdingas dvigubai daugiau nelankusių ikimokyklinės įstaigas vaikų nei jas lankusių. Nelankę vaikai tegali ne itin sklandžiai pasakoti patirtus įvykius (B. Grigaitė ir kt. 2002).

Remiantis B. Grigaitė ir kt. atlikto tyrimo rezultatais, matome , kad vaikai, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigų taip pat patiria sunkumų susijusių su rišliu pasakojimu. Taigi apžvelgus tyrimo rezultatus, galime teigti, kad ikimokyklinis ugdymas yra itin svarbus pilnavertiškam vaiko ugdymui. Norint užtikri vienodas galimybes visiems vaikams mokytis pagal pradinio ugdymo program, reikia spręsti šią problemą ir sudaryti sąlygas vaikams lankyti ikimokyklinio ir ypač priešmokyklinio ugdymo programas.

Remiantis atlikto duomenimis mažiausiai įtakos ikimokyklinės ugdymo įstaigos lankymas ar nelankymas turi vaikų garsinės analizės lygiui.

Atlikus literatūros šaltinių analizę, nebuvo rasta mokslinių tyrimų Lietuvos mastu, kurie aprašytų vaikų pasiekimus tolimesniame gyvenime, kurie lankė ikimokyklinės įstaigas ir kurie nelankė. Šioje srityje daugiausiai tyrimų atlikta JAV.

Pasaulio patirtis rodo, kad kokybiškas ikimokyklinis ugdymas pasireiškia ir ilgalaikėje perspektyvoje. Jungtinio ekonomikos komiteto pirmininkas Charles Schumer, pirmininko pavaduotoja Carolyn Maloney savo pranešime „Ekonominė nauda investuojant į aukštos kokybės ikimokyklinį ugdymą“ pabrėžė ikimokyklinio ugdymo teikiamus privalumus. Ikimokyklinės įstaigas lankę vaikai gauna didesnes pajamas, o užimtumas savo ruožtu mažina nusikalstamumą. Jie, palyginti su jų bendraamžiais, yra mažiau priklausomi nuo valstybės(Maloney, C. 2007). Pranešimo autoriai pabrėžia, kad darbuotojai, vaikystėje lankę ikimokyklinės įstaigas, pasižymi didesne motyvacija, produktyvesniu dirbu. Jie geba atlikti sudėtingesnes užduotis, lengviau įgyja naujų įgūdžių, prisitaiko prie pokyčių, generuoja naujas idėjas. Darbdaviai, turintys aukštos kvalifikacijos darbuotojus, greičiau atranda ir pritaiko naujoviškus gamybos procesus ir taip dar labiau padidina produktyvumą (Maloney, C. 2007).

Remiantis Carolyn Maloney pranešimu, ikimokyklinio ugdymo lankymas daro įtaką visam žmogaus gyvenimui. Buvo pastebėta netik vaikų pranašumas mokykloje prieš vaikus , kurie nelankė ikimokyklinių įstaigų, tačiau ir tapus suaugusiu pastebima, kad darbuotojai yra kur kas naudingesni savo kompanijoms. Kadangi Lietuvoje panašių atliktų

tyrimų nebuvo rasta, manau būtų naudinga tokio tipo tyrimą atlikti ir Lietuvos mastu, kad galėtume palyginti duomenis ir pastebėti ikimokyklinio ugdymo naudą Lietuvos vaikams.

JAV buvo atliktas ilgalaikis tyrimas „The High/Scope Perry Preschool study“, kuriuo buvo siekta nustatyti rizikos sąlygomis gyvenusių, ikimokyklinės įstaigas lankusių ir nelankusių vaikų gyvenimo kokybę. Tiriamos buvo kelios respondentų amžiaus grupės, kurių amžius – iki 40 metų. Tyrėjus domino gana išsami įvairių gebėjimų raiška.

Norint gauti tikslesnius duomenis, tyrėjai tyrimą vykdė pakankamai ilgai. Todėl galime daryti prielaidas, kad tyrimas yra gana tikslus, ne momentinis, kadangi stebėjimas vyko ilgą laiką.

Duomenys parodė skirtingą nelankiusiųjų ir lankiusiųjų ikimokyklinės įstaigas požiūrį į mokyklą. Pastarieji buvo labiau motyvuoti mokytis. Kai tiriamiesiems buvo 15, žymiai didesnis procentas teigė, kad jie norėję daryti namų darbus (68 procentai, kai tarp nelankiusiųjų šis rezultatas siekė 40 proc.). Lankiusieji taip pat dažniau nei nelankiusieji norėjo pasakoti savo tėvams, ką jie veikia mokykloje (65 procentai, palyginti su 33 proc.) (Schulman, K. 2005).

Taigi, remiantis minėto tyrimo rezultatais, galime teigti, kad ikimokyklinio ugdymo lankymas skatina ir motyvuoja vaikus mokytis mokykloje, atidžiau žiūrėti į mokytojų užduodamas užduotis. Taip pat skatina vaikus būti atviresniais su tėvais.

Taip pat mokyklą labiau lankyti norėjo prieš tai ikimokyklinės įstaigas lanke vaikai (51 proc., palyginti su 28 proc.). Pastarųjų tėvai teigė, kad jų vaikams bus lengviau gauti aukštąjį išsilavinimą (55 procentai, palyginti su 35 proc.). Respondentams sulaukus 19 metų amžiaus, pasiekimai mokslo srityje smarkiai skyrėsi nuo kontrolinės grupės. Pavyzdžiui, 73 procentai moterų, kurios buvo lanke ikimokyklinės įstaigas, sėkmingai baigė aukštąsias mokyklas, palyginti su 15 procentų kontrolinės grupės moterų (Schulman, K. 2005).

Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigų lankymas turi įtakos, net gi aukštojo mokslo baigimui. Tai leidžia daryti prielaidas, kad ikimokyklinio ugdymo lankymas skatina vaikus siekti aukštesnių mokslų, domėtis, būti motyvuotesniems.

Tyrimo duomenys rodo, kad noras dirbti ir atsakingai atlikti užduotis išlieka ir po vidurinės mokyklos baigimo. Lankiusieji ikimokyklinio ugdymo įstaigas tyrimo

dalyviai, kurių amžius – 27 metai, dažniau nei nelankiusieji sakė, kad jiems lengviau sekėsi dirbti ar studijuoti – 47 procentai, palyginti su 33 proc (Schulman, K.).

Nagrinėto tyrimo duomenys dar labiau patvirtina, kad ikimokyklinis ugdymas atlieką didelį darbą ugdant vaikus. Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas yra žymiau geriau pasiruošę gyvenimui, jiems lengviau adaptuotis prie aplinkos, susirasti draugų, užmegzti bendravimą.

Ikimokyklinio ugdymo privalumų įrodymai pateikiami ir dvidešimt aštuonių tyrimų duomenų pagrindu parengtoje ataskaitoje. Ikimokyklines įstaigas lankiusieji:

- rečiau patenka į specialiąsias klases ar mokyklas;
- mažiau linkę pasilikti toje pačioje klasėje antrus metus, rečiau gauna prastus įvertinimus mokykloje;
- pasižymi didesne emocine ir socialine branda;
- lengviau įstoja ir baigia aukštąsias mokyklas, jas baigia geresniais rezultatais;
- pasižymi aukštesne motyvacija atliekant užduotis, planuojant darbą ir laiką;
- linkę mažiau praleidinėti paskaitas;
- pozityviau vertina mokyklą ir joje dėstomų dalykų svarbą;
- pasižymi aukštesne savigarba, didesne savikontrole;
- linkę mažiau sirgti;
- narkotikų vartojimo ir nusikalstamo lygis mažesnis nei nelankiusiųjų;
- linkę labiau įsitraukti į sportinę veiklą;
- turi aukštesnius ateities siekius, labiau linkę studijuoti aukštosiose mokyklose.

Nustatyta, kad ikimokyklines įstaigas lankę jauni žmonės buvo užsitikrinę geresnę gyvenimo kokybę. Jie labiau užimti, daugiau uždirba ir, atitinkamai, mažiau serga – tai iš dalies garantuoja susikurta gerovė; rečiau areštuojami ar įvykdo antisocialinių aktų; geriau sutaria su šeimos nariais, dažniau dalyvauja savanorių darbe, aktyviau lanko bažnyčią (Cotton, K.).

Taip pat tyrėjai domėjosi bei palygino tėvų požiūrius, kurių vaikai nelankė ar lankė ikimokyklinio ugdymo institucijas. Buvo nustatyta, kad tėvų, kurių vaikai lankė ikimokyklinio ugdymo institucijas:

- atsakingesnis požiūris į savo vaikų ugdymą;

- didesnis pasitenkinimas savo vaikų pasiekimas;
- aktyvesnis bendravimas su mokytojais, nepaisant to, kad jų vaikai turi mažiau problemų, nei ikimokyklinių įstaigų nelankiusieji. (Cotton, K)

Cotton atliktas tyrimas dar kartą patvirtina, kad ikimokyklinio ugdymo lankymas ir nelankymas itin smarkiai formuoja žmogaus asmenybę. Pastebėta, kad lankiusieji yra daug sėkmingesni, daugiau pasiekiantys karjeroje ir asmeniniame gyvenime. Taip pat pastebėta, kad vaikų ikimokyklinio ugdymo lankymas teigiamai veikia ir vaikų tėvus.

Remiantis ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu ikimokyklinio ugdymo paskirtis užtikrinti pilnavertišką ir visapusišką vaikų ugdymą, atsižvelgiant į atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

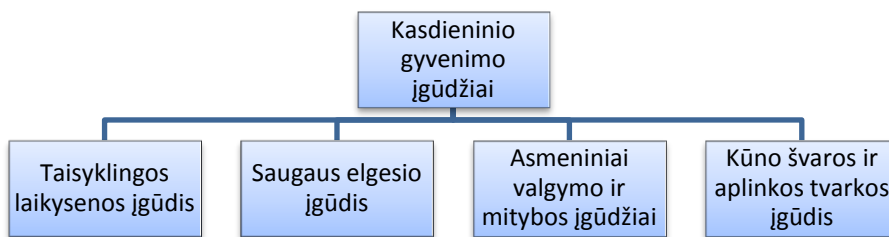
Ikimokyklinio ugdymo uždaviniai. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

- Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
- Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
- Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
- Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Remiantis Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu sudarytu priešmokyklinio ugdymo aprašu, ikimokykliniam ugdymui tenka didelė atsakomybė ugdant vaikus, kadangi vaikai turi daug išmukti, todėl priešmokyklinis ugdymas yra tik tąsa ikimokyklinio ugdymo.

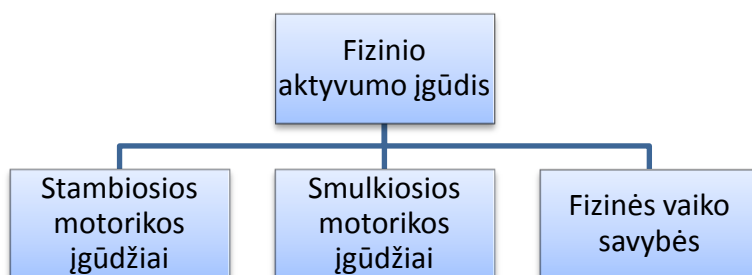
Remiantis minėtu aprašu išskiriamos pagrindinės vaikų pasiekimų sritys, kurios turi būti išugdytos ikimokykliniame ugdyme :

Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai - tai vaiko sveikatai saugoti ir stiprinti būtini įpročiai ir elgesys.



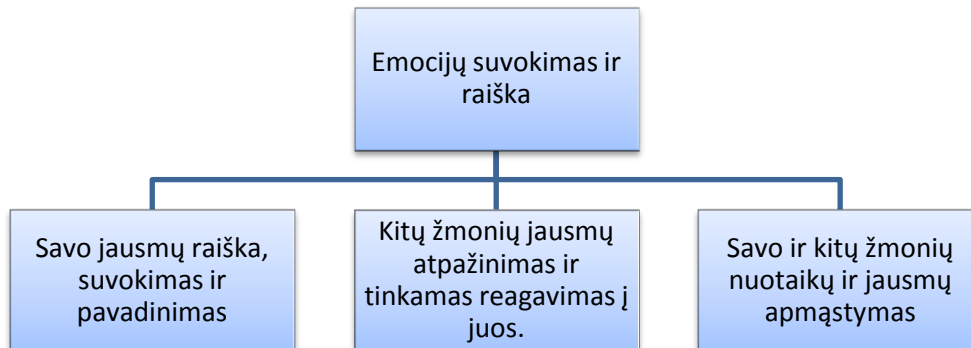
2 pav. Kasdieninio gyvenimo įgūdžių klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Fizinis aktyvumas – spontaniškas vaiko arba apgalvotas pedagogo vaiko judėjimas, atitinkantis raidos etapus.



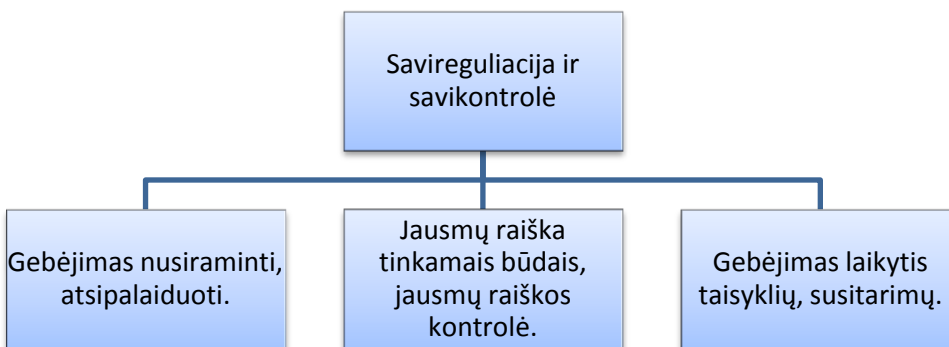
3 pav. Fizinio aktyvumo įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Emocijų suvokimas ir raiška – gebėjimas įvardinti savo jausmus, emocijas bei atpažinti kitų žmonių jausmus ir išgyvenimus.



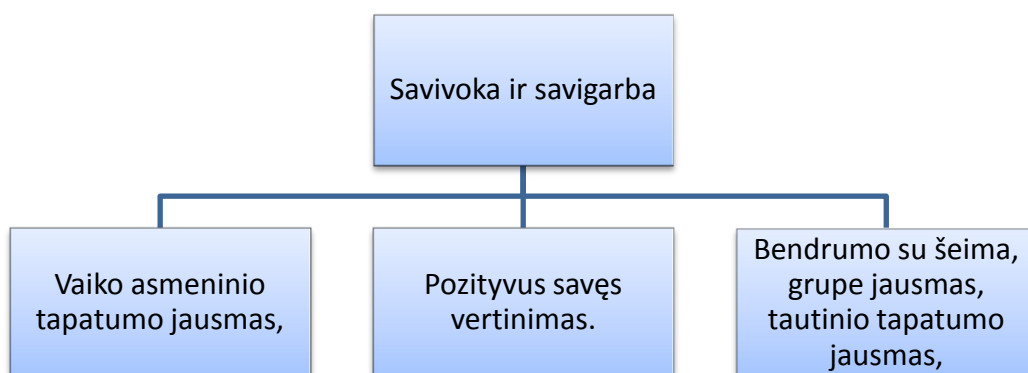
4 pav. Emocijų suvokimas ir raiška įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Savireguliacija ir savikontrolė – gebėjimas kontroliuoti savo jausmus, poelgius, jaustis atsakingam už padarytus veiksmus.



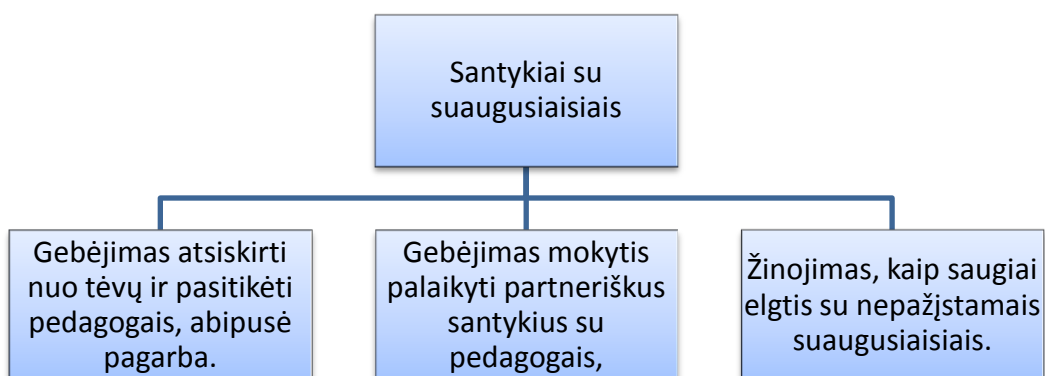
5 pav. Savireguliacijos ir savikontrolės įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Savivoka ir savigarba – suvokimas kas aš esu, pilietiškumas, ryšių su kitais žmonėmis suvokimas, pasitikėjimas savimi, savo gebėjimų supratimas.



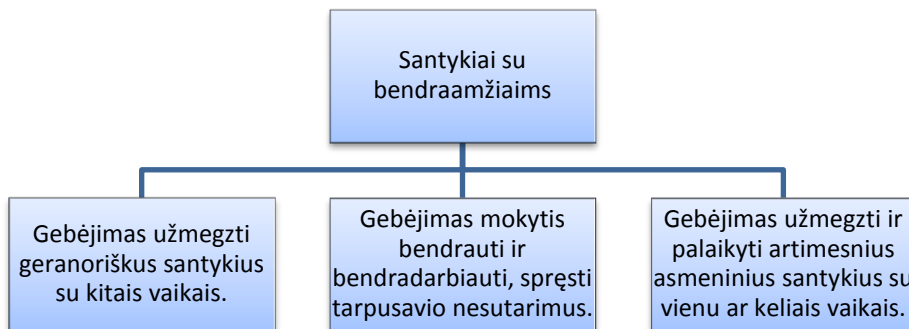
6 pav. Savivokos ir savigarbos įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Santykiai su suaugusiais – partnerystės santykiai su suaugusiais, gebėjimas mandagiai bendrauti, tinkamas elgesys.



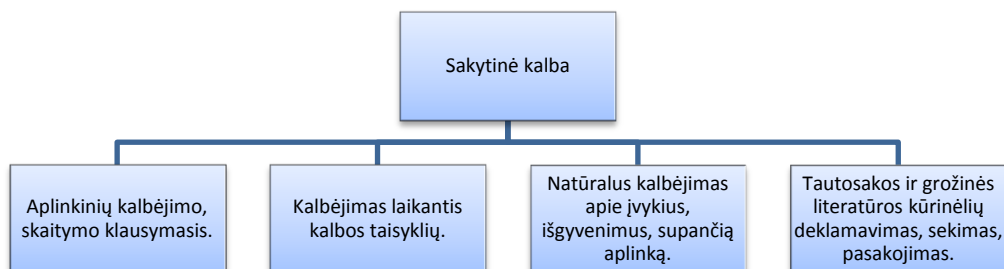
7 pav. Santykių su suaugusiais įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Santykiai su bendraamžiais – santykių užmezgimas ir palaikymas su bendraamžiais.



8 pav. Santykių su bendraamžiais įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Sakytinė kalba – tai vaiko kalbėjimas, klausymas.



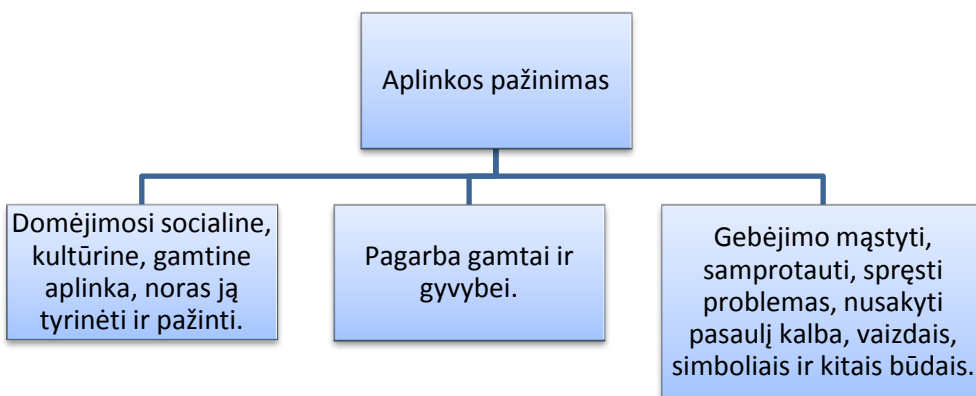
9 pav. Sakytinės kalbos įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Rašytinė kalba – tai vaiko rašymas ir skaitymas.



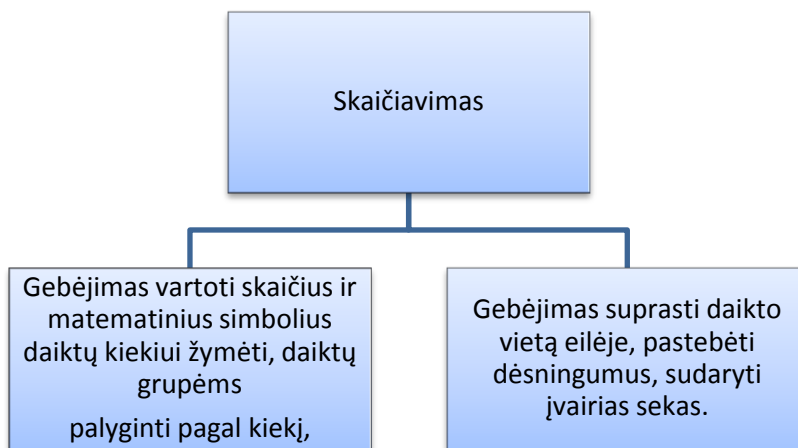
10 pav. Rašytinės kalbos įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Aplinkos pažinimas – noras žinoti, suprasti aplinkoje vykstančius reiškinius, gebėjimas žinias pritaikyti skirtinguose kontekstuose.

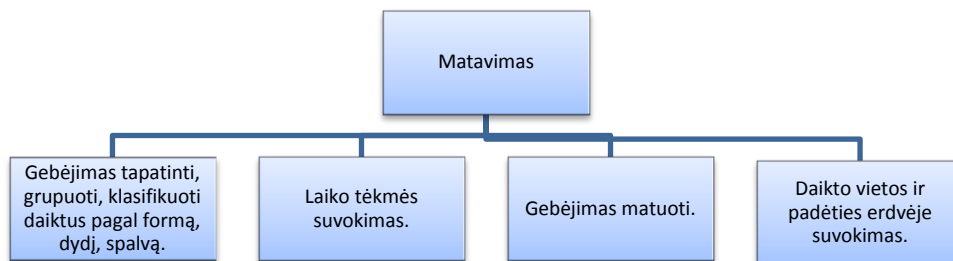


11 pav. Aplinkos pažinimo įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Skaičiavimas ir matavimas – ryšių, sąvokų, struktūrų suvokimas.

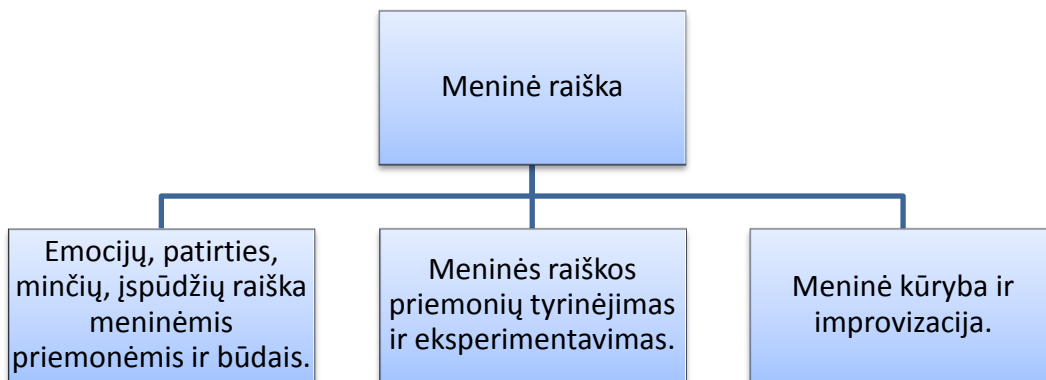


12 pav. Skaičiavimo įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).



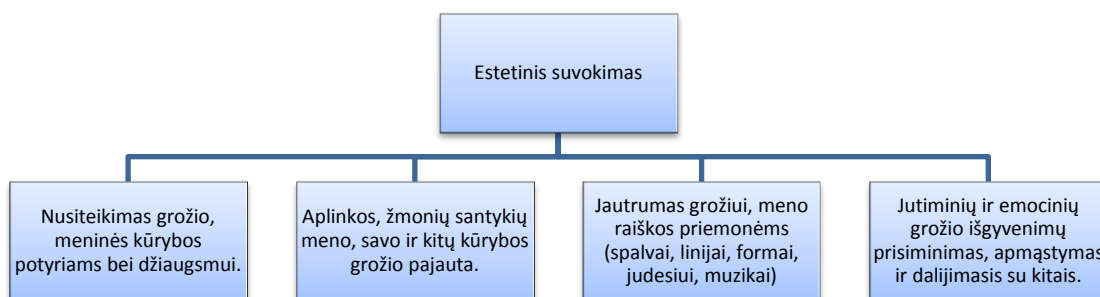
13 pav. Matavimo įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Meninė raiška - tai vaiko įspūdžių, išgyvenimų, supratimo, emocijų, jausmų patirties reiškimas ir vaizdavimas meninės raiškos būdais ir priemonėmis: veiksmu, judesiu, žodžiu, balso intonacija, spalva, linija, forma ir kt. Ši sritis apima muziką, šokį, vaidybą ir vizualinę raišką.



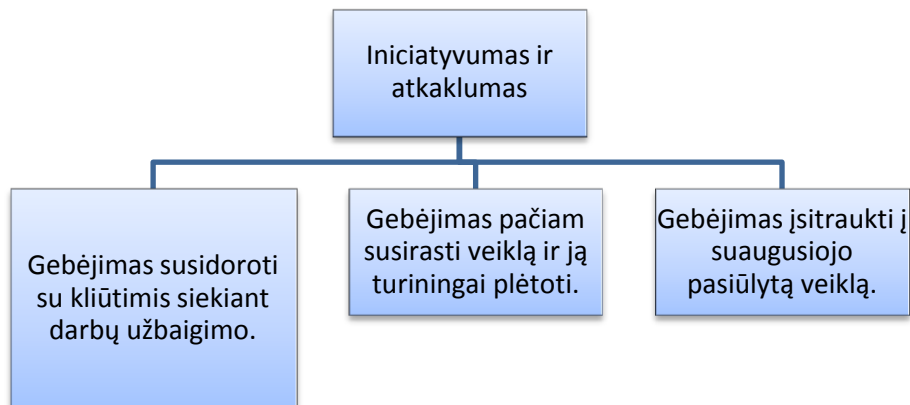
14 pav. Meninės raiškos įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Estetinis suvokimas - tai gebėjimas suvokti, pajauti ir reflektuoti estetinius potyrius, kurie kyla matant ir jaučiant aplinkos (gamtos ir aplinkinio pasaulio, žmonių santykių, veiklos), meno kūrinių, savo ir kitų kūrybos grožį.



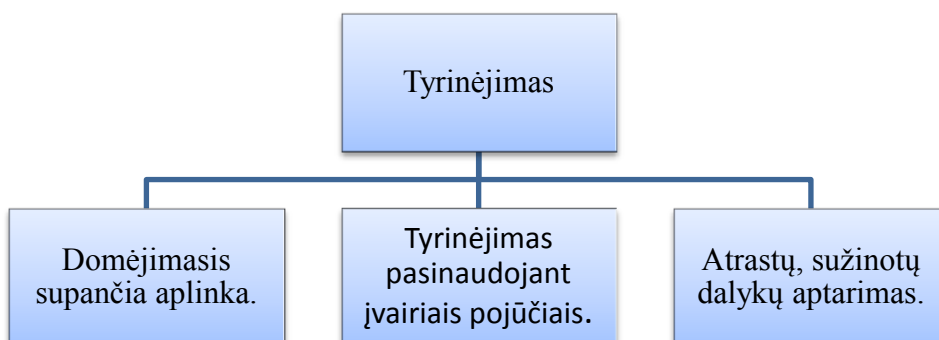
15 pav. Estetinio suvokimo įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Iniciatyvumas ir atkaklumas – domėjimasis nauja veikla, gebėjimas pabaigti pradėtus darbelius ir kitos veiklos užbaigimas. 15.1



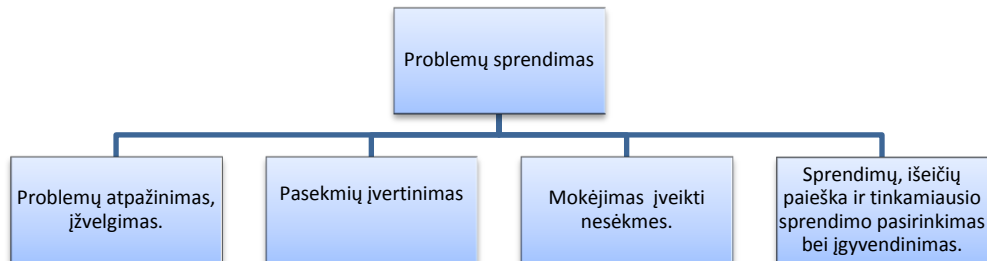
16 pav. Iniciatyvumo ir atkaklumo įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Tyrinėjimas - tai procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant randami atsakymai į iškilusius klausymus.



17 pav. Tyrinėjimo įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Problemų sprendimas – tai gebėjimas suprasti, įvertinti, interpretuoti ir pritaikyti žinias iššūkių, sudėtingų užduočių ar sunkumų sprendimui.



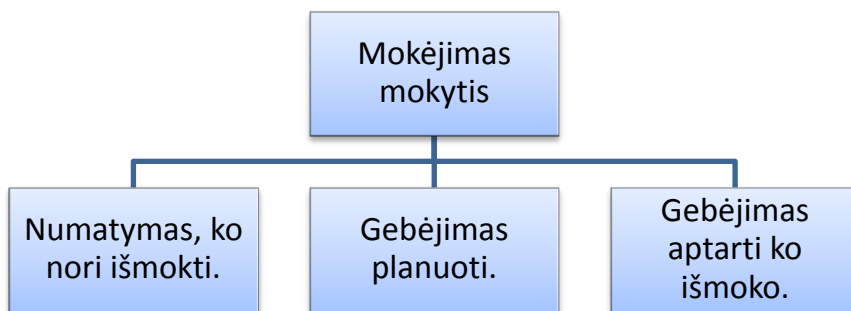
18 pav. Problemų sprendimo įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Kūrybiškumas – originalumas, turimų žinių pritaikymas įvairiais būdais.



19 pav. Kūrybiškumo įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Mokėjimas mokytis – atkaklus tikslo siekimas, noras išmokti naujų dalykų.



20pav. Mokėjimo mokytis įgūdžio klasifikacija (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Išanalizavus atliktus tyrimus pastebima, kad ikimokyklinis ugdymas turi didelės įtakos tolimesniam žmogaus gyvenimui, jo pasiekimams. Lankiusieji ikimokyklinės ugdymo įstaigas vaikai pasižymi savarankiškumu, gebėjimu lengviau bendrauti, kurti bei įgyvendinti planus, sėkmingiau sekasi planuoti karjerą. Pagal ikimokyklinio ugdymo pasiekimų aprašą vaikai turi įgyti 18 kategorijų pasiekimus. Nors ikimokyklinis ugdymas švietimo įstatymuose apibrėžiamas, kaip neformalusis švietimas t. y. neprivalomas jis labai svarbus mažo žmogaus ateities pasiekimams.

1.1.1. Ugdymo organizavimas ikimokyklinėse ugdymo sistemose

Šioje dalyje analizuojamas ugdymo organizavimas, grupių komplektacijos.

Ikimokykliniame ugdyme vyrauja didelė įvairovė, kadangi ugdymas organizuojamas atsižvelgiant į daugybę aspektų. Decentralizavus ikimokyklinį ugdymą, buvo palikta galimybė ugdymo įstaigos pačioms rinktis ugdymo programas, grupių komplektacijas, darbo laiką.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2015 metų pabaigoje pagal ikimokyklinį ugdymą buvo ugdoma 70 proc. 1-6 metų Lietuvoje gyvenančių vaikų, priešmokyklinio ugdymo grupes lankė 94,4 tūkst., arba 87 proc. vaikų. Stebint statistikos duomenis pastebimas ikimokyklinio ugdymo rodiklių augimas. Šie duomenis leidžia daryti

prielaidas, kad tėvai ima labiau pasitikėti ugdymu tam skirtose įstaigose, nei ugdymu namuose.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigos tikslai formuluojami laikantis švietimui keliamų tikslų ir principų, atsižvelgus į įstaigos ikimokyklinio, priešmokyklinio ir kitokių vykdomų veiklų paskirtį.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigos paprastai veikia ištisus metus arba renkamas budintis darželis, kuris dirba visą vasarą ir į jį sudaromos galimybės eiti vaikams iš kitų darželių, kurie atostogauja. Ikimokyklinio ugdymo programa vykdoma ciklais kurie prasideda rugsėjo 1d. ir baigiasi kitų metų rugsėjo 1d.

Ikimokyklinės įstaigos ir jose esančių ikimokyklinių grupių darbo trukmę nustato įstaigos vadovas, atsižvelgdamas į tėvų (globėjų) pageidavimus. Lietuvoje yra ikimokyklinių įstaigų, dirbančių 3-4 val., 5-6 val., 9-10,5 val., ir 12 val. per dieną penkias dienas per savaitę. Taip pat yra ikimokyklinių ugdymo įstaigų kurios dirba ištisą parą septynias dienas per savaitę – savaitiniai darželiai. Tyrimai rodo, kad faktiškai visos ikimokyklinių ugdymą teikiančios įstaigos turi penkias dienas per savaitę dirbančias grupes. Apie dešimtadalį (9,66 proc.) įstaigų – savaitines grupes. Vos viena kita įstaiga turi kelių dienų per savaitę (1,45 proc.), šeštadienines ar stovyklos tipo grupes (po 0,48 proc.) (Glebuviene et. al. 2009) . Savivaldybės skatina kurti lanksčius darželių grafikus, atsižvelgiant į lankančių vaikų tėvų poreikius.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 7 straipsnio 3 dalyje teigiama, kad ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikui nuo 1 iki 5 (arba 6) metų. Ikimokyklinio ugdymo programą vykdo lopšeliai, lopšeliai-darželiai, darželiai, mokyklos-darželiai ir kitos mokyklos, laisvasis mokytojas ar kitas švietimo teikėjas.

Ikimokyklinio ugdymo grupės klasifikuojamos atsižvelgiant į lankančių vaikų amžių. 1 – 3 metų vaikai ugdomi lopšelio grupėse. Šios grupės yra lopšeliuose, kurie skirti būtent tokio amžiaus vaikams arba lopšeliuose – darželiuose, kuriuos lanko 1-7 metų vaikai. Pagal higienos normas nustatyta, kad maksimalus vaikų skaičius tokiose grupėse – 15 vaikų.

Ikimokyklinio amžiaus vaikai ugdomi ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, kurios gali būti lopšeliai – darželiai (3-7 m.), mokyklos – darželiai (3-11 m.) arba daugiafunkciniuose centruose, kurie įsikūrę bendrojo lavinimo mokyklose. Tokio amžiaus vaikų grupėse gali būti iki 20.

Vaikai turintys raidos sutrikimų ugdomi specialiose grupėse, maksimalus vaikų skaičius tokiose grupėse priklauso nuo vaikų sutrikimų. Vaikai, turintys lengvą intelekto sutrikimą, vidutinį, stiprų kalbos sutrikimą, neprigirdintys vaikai į grupes priimami taikant koeficientą 2. Aklieji, kurtieji ir turintys kompleksinį sutrikimą priimami taikant koeficientą 3. Taip pat dažnai ikimokyklinėse ugdymo įstaigose veikia mišrios grupės, kurias lanko įvairaus amžiaus vaikai. Atsižvelgiant į vaiko raidos sutrikimus, vaikai gali būti integruojami į normalios raidos vaikų grupes.

Analizuojant literatūros šaltinius ir dokumentus, kurie aprašo ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo praktiką, išryškėja ikimokyklinio ugdymo ir su juo susijusio ugdymo paslaugų įvairovė. Šią tendenciją sąlygoja globalizacija, ugdymo įstaigų decentralizacija, tėvų (globėjų) skirtinga finansinė padėtis. Remiantis 2007 metų statistikos departamento duomenimis, ikimokyklinį ugdymą šalyje teikia 649 ikimokyklinių įstaigų, 105 mokyklos-darželiai, 203 ikimokyklinės grupės bendrojo lavinimo mokyklose (Monkevičienė, O. 2008). Lietuvoje šiuo metu veikia apie 50 nevalstybinių t.y. privačių darželių. Šių įstaigų atsiradimą paskatino didėjantis negavusių vietos valstybiniame darželyje vaikų skaičius ir 2011 m. sausio 1 d. įvestas ikimokyklinio ugdymo krepšelis (vienam vaikui metams - 2555 litai), supaprastintos griežtos higienos normos ir reikalavimai patalpoms.

Lietuvos statistikos departamento pateiktose duomenyse 2015 m. šalyje ikimokyklinis ugdymas vyko 721 ikimokyklinio ugdymo įstaigoje – darželyje ir lopšelyje-darželyje. Bendrojo ugdymo mokyklų ikimokyklinio ugdymo grupėse, kurias turėjo 552 mokyklos.

Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros sistemos „Infostatyba“ duomenimis 2012–2015 m. Lietuvoje buvo pastatytos 5 ikimokyklinio ugdymo įstaigos (kasmet po 1 įstaigą).

Priešmokyklinio ugdymo grupėse, kuriose šešiamečiai rengiami mokyklai, kasmet daugėja vaikų: 2010 m. – 89 proc. visų 6 metų amžiaus vaikų, 2015 m. – 95 proc.

Lyginant duomenis kurie aprašo 2007 metų ir 2015 metų statistiką, matome, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų paklausa stipriai išaugo, tai paskatino kurti naujas įstaigas, kurios teikia šias paslaugas. Dėl mažėjančio vaikų skaičiaus bendrojo lavinimo mokyklose imta kurti daugiafunkcinius centrus, kurie teikia ir ikimokyklinio ugdymo paslaugas, taip priimant daugiau šalies vaikų, kurių tėvai teikia prašymus lankyti valstybines

ikimokyklinės ugdymo įstaigas, tačiau dėl vaikų gausos nepatenkančių. Priešmokyklinio ugdymo grupės lankančių vaikų skaičiaus augimą paskatino, šios paslaugos teikimas mokyklose.

Išaugęs vaikų skaičius skatina kurti naujas ugdymo įstaigas, būti vis labiau orientuotiems į ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, kuris nuo 2016 metų rugsėjo mėnesio taps privalomas. Valstybinių ugdymo įstaigų augimas nėra didelis, tačiau itin žymus augimas randamas nevalstybinėse ugdymo įstaigose, kur remiantis statistikos departamento duomenimis per paskutinius penkerius metus išaugo 20 kartų. Nevalstybinių ugdymo įstaigų augimą skatina didelis skaičius vaikų, kurie nepatenka į valstybines ugdymo įstaigas pagal pageidaujamą datą.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinis ugdymas yra organizuojamas atsižvelgiant į švietimo keliamus tikslus ir principus. Ikimokyklinis ugdymas teikimas vaikams nuo 1 iki 5 (6) metų, kurie lanko lopšelio, darželio ar mišraus amžiaus grupes. Priešmokyklinis ugdymas teikiamas priešmokyklinio ugdymo grupėse, ne jaunesniems nei 5 metų vaikams. Atsižvelgiant į vaikų amžių nustatomas vaikų skaičius grupėse, kurias nustato higienos normos.

1.1.1.1 Ikimokyklinio ugdymo programų kaita

Šiame poskyryje bus atklsiedžiama ikimokyklinio ugdymo programų kaita ir esama situacija Lietuvoje bei pokyčius paskatinančios priežastys.

Visame pasaulyje daugėja ugdymo programų skirtų ikimokyklinio amžiaus vaikams. Tuo siekiama norint gerinti mažų vaikų socializacijos problemas, mažinti mokymosi spragas, kurios atsiranda vaikui pradėjus lankyti mokyklą, vienodinti sąlygas skirtingų gyvenamųjų vietovių vaikams.

Lietuvoje ikimokyklinis ugdymas intensyviau imtas tyrinėti šaliai atgavus nepriklausomybę, šis faktorius lėmė ugdymo programų kaitą. Iki 1989 m. mūsų šalies ikireforminis ikimokyklinis ugdymas rėmėsi klasikine mokymo paradigma. Ugdymo programa buvo suformuluota į žinių pertekimą vaikui bei mokymąsi kartojant orientuoti uždaviniai atskiroms ugdymo sritims. Vaiko mokymasis buvo apibrėžiamas kaip atskira veikla, veiklos forma buvo pamokėlės, visas ugdymo turinys buvo suskirstytas į atskirus dalykus, priklausančius skirtingoms mokslo sritims. Pedagogas turėjo išmanyti visas sritis, o tai reikalo turėti gerą dalykinį pasirengimą bei gebėti tiksliai ir aiškiai pateikti žinias vaikams.

Auklėtojos taikė akademinės krypties pedagogines strategijas – pateikdavo vaikams atlikti užduotis, kurios buvo orientuotos į žinių perteikimą ir atgaminimą; vienodas užduotis tuo pačiu metu siūlė visiems vaikams (Monkevičienė, O. 2014).

Remiantis šia ideologija ugdytinio vaidmuo joje gana pasyvus, nesuteikiama galimybių vaikų saviraiškos ugdymui, sudaromos galimybės kartu su pedagogu dalyvauti kuriant mokymosi tikslus ir situacijas. Pedagogas šioje paradigmoje atsakingas už ugdymo tikslus, vadovavimą vaikų veiklai ir rezultatų vertinimą.

Vaikų darželio programose (1987) buvo keliama dorovinio ir estetinio lavinimo uždaviniai, to buvo siekiama skatinant vaikus mėgdžioti suaugusiojo poelgius. Ikimokyklinio ugdymo programoje buvo išskiriami tik akademiniai dalykai, „Lietuvių kalba ir aplinkos pažinimas“, „Grožinė literatūra“, „Matematika“, „Konstravimas“, „Dailė“, „Muzika“, „Fizinis lavinimas“.

Analizuojant XX-XXI a. teigiama, kad pirmasis reforminis dešimtmetis skirtas ugdymo turinio kaitai. Apie tai kalbėjo pati M. Lukšienė, 1998 m. teigusi, kad iki tol visos jėgos buvo sutelktos daugiausia turinio pertvarkai, kurios pagrindinė kryptis — „ugdyti žmogų kaip kultūros perėmėją, puoselėtoją ir kūrėją“.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę įsivyravo į besimokantįjį orientuotos ideologijos. Ikimokyklinis ugdymas imtas reformuoti, atsirado naujos ugdymo programos eksperimentinė (1991) ir Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“ (1993). Naujai suformuotose ugdymo programose buvo suformuluotas tikslas, raginantis atsižvelgti į vaiką, jo asmenybės puoselėjimą, bendradarbiavimą su šeima, imta siekti puoselėti vaiko galias, kurios lemia asmenybės vystymąsi bei socializaciją. Programa buvo sudaryta atsižvelgiant į vaikų amžių, sukurtos galimybės vaikams žaisti, muzikuoti, bendrauti ir tt. Po dešimtmečio buvo parengta bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2003), kuri buvo dar tikslingiau orientuota į vaiką. Šios programos tikslas – „laiduojant vaiko asmenybės skleidimąsi ugdyti aktyvų, savimi ir savo gebėjimais pasitikintį, stiprią pažinimo motyvaciją turintį vaiką, sudaryti prielaidas tolesniam sėkmingam ugdymuisi mokykloje“ (Monkevičienė, O. 2014). Svarbiausiu ugdymo tikslu imta laikyti vaiko rezultatus, vaiko kompetencijas, o ne dalykinį turinį. Ugdymo programoje atsirado tokie skyriai kaip „Kas aš? Savęs suvokimas ir vertinimas“, „Aš ir kiti žmonės. Socialinis ir kultūrinis supratingumas“.

Nuo 1991 m. buvo išskirta atskira pedagoginė strategija – ugdomosios aplinkos kūrimo strategija. Pedagogas buvo atsakingas už jaukios aplinkos kūrimą, turiningas erdves įvairiai vaikų veiklai, skatinti vaikus susikurti individualias aplinkas žaidimam ir kitai veiklai. Vaikas imtas skatinti pats savarankiškai pasirinkti veiklą, turėti sumanymų ir siekti juos įgyvendinti. Pedagogas vaiko sumanymu turi palaikyti emociniu atsaku. Pradėta praktikuoti ir vaiko klausymosi pedagogika.

Šalies ikimokykliniame ugdyme nuo 1991 m. taikoma dialogo ir ugdymosi grupelėmis moderavimo pedagoginė strategija. Ši strategija sukuria vaiko ir suaugusiojo sąveiką, kuris svarbus mokymuisi. Pedagogai ėmė pripažinti vaiko poreikį žaisti t. y. mokytis neformaliai lygiagrečiai formalaus ugdymo. Pedagogų uždavinys – įtraukti vaikus į diskusijas, skatinti bendradarbiavimą ieškant atsakymų, kurti grupinius darbus ir kt. Vaikai skatinami priimti bendrus sprendimus, sutarti, dalintis patirtimi ir informacija, kelti klausimus pedagogui (Monkevičienė, O. 2011). Toks ugdymas (si) sudaro galimybes vaikui užsiimti savikūra, tobulinti asmenines savybes, sąveikauti su aplinka, socializuotis visuomenėje, mokytis individualiai, padedant pedagogui, kartu įveikti iššūkius, persikelti į realias socialines situacijas ir gamtinę aplinką.

Nuo 2007 m. ikimokyklinis ugdymas yra decentralizuotas t. y. kiekviena ugdymo įstaiga ugdymo programą kuria individualiai savo ugdymo įstaigai. Tai lėmė ugdymo programų įvairumą, todėl tėvai (globėjai), turi teisę rinktis jiems priimtina programą. Bendrąją ugdymo programą šiuo metu Lietuvoje laikoma tik priešmokyklinio ugdymo programa.

Nuo 2012–2013 mokslo metų Ikimokyklinės grupės ir Priešmokyklinės grupės dienynuose nelieka ugdymo turiniui planuoti skirtų dalių. Dienynai bus skirti tik informacijai apie grupę lankančius vaikus fiksuoti ir jų lankomumui žymėti

Lietuvos švietimo įstatyme 8 straipsnyje 2 dalyje teigiama, kad priešmokyklinis ugdymas pradedamas teigti vaikui kai tais kalendoriniais metais jam sueina 6 metai. Priešmokyklinis ugdymas gali būti pradėtas teikti anksčiau to pageidavus vaiko tėvams (globėjams) jeigu vaikas yra pakankamai tokiam ugdymui subrendęs, bet ne anksčiau, negu jam sueis 5 metai.

Apžvelgus literatūros šaltinius matome, kad ugdymo programos per pastaruosius 25 metus stipriai kito. Programų kaita lėmė atsiradusios galimybės patiems

pedagogams mokytis ir semtis patirties iš užsienio šalių. Buvo prieita nuomonės, kad net ir ikimokyklinio amžiaus vaikas turi būti nemokomas, o pats mokytis iš aplinkos, iš kitų vaikų, pedagogas esąs tik žmogus galintis padėti, patarti kuomet nerandamas atsakymas į iškilusius klausimus. Toks požiūris vaikams suteikia didesnes galimybes ugdyti savo savarankiškumą, pasitikėjimą savo jėgomis ir gebėjimą bendrauti, klausti kitų. Tokiu būdu ikimokyklinukas ugdo savo socialines, bendravimo kompetencijas.

1.1.2 Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa

Šioje dalyje bus aptariama bendroji priešmokyklinio ugdymo programa, jos numatyti tikslai ir įgyjamos kompetencijos, kurios bus reikalingos vaiko ugdymuisi pradinėje mokykloje.

Decentralizavus ikimokyklinį ugdymą neliko bendrosios ugdymo programos, tačiau buvo išskirtas priešmokyklinis ugdymas kaip tarpinis ugdymas tarp ikimokyklinio ir pradinio ugdymo. Nuo 2016 metų rugsėjo 1- osios priešmokyklinį ugdymą planuojama įteisinti kaip privalomąjį ugdymą. Priešmokyklinio ugdymo programa šiuo metu Lietuvoje laikoma bendrąją ugdymo programa.

Bendroji ugdymo programa įsigaliojo nuo 2015 metų rugsėjo 1 dienos, Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nutarimu.

Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa nustato priešmokyklinio ugdymo tikslą, uždavinius, programos įgyvendinimo prielaidas ir būdus, ugdytinus vaikų pasiekimus – kompetencijas, kompetencijų ugdymo gaires, kompetencijų turinio dėmenis ir vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimo gaires (Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Taigi, bendrąja priešmokyklinio ugdymo programa yra numatomos kompetencijos, kurias turi įgyti vaikas, nepaisant ar lankė iki tol ikimokyklinio ugdymo įstaigas ar nelankė.

Pagrindiniu programos uždaviniu laikoma – vaiko fizinių ir psichinių galių skleidimasis, siekimas užtikrinti vaiko brandą mokyklai. To siekiams priešmokyklinio ugdymo pedagogui bendradarbiaujant su vaiko tėvais (globėjais), švietimo pagalbos specialistais (logopedais, specialiaisiais pedagogais, socialiniais pedagogais, psichologais ir kt.).

Priešmokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į kiekvieno vaiko patirtį, galias, ugdymosi poreikius, vadovaujantis humanistinėmis ir demokratinėmis vertybėmis, užtikrinti

optimalią vaiko raidą, padėti pasirengti mokytis pagal pradinio ugdymo programą (Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Programa įgyvendinama laikantis šių ugdymo principų:

- Socialinio kultūrinio kryptingumo;
- Individualizavimo;
- Integralumo;
- Kontekstualumo;
- Sąveikos.

Priešmokyklinio ugdymo siekis – vaiko socialinė, sveikatos, pažinimo, komunikavimo ir meninė kompetencijos (Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija, 2014). Išskirtos

kompetencijos yra laikomos pagrindinėmis, kurios ugdymo planuose yra dar smulkinamos.

Socialinė kompetencija. Ją sudaro šios tarpusavyje glaudžiai susijusios ugdymo sritys: vaiko santykis su pačiu savimi (savivoka, savivertė ir saviugda), santykiai su bendraamžiais, santykiai su suaugusiais (šeimos nariais, globėjais, priešmokyklinio ugdymo pedagogu ir kitais mokytojais) ir santykiai su gamtine, socialine, kultūrine aplinka

(Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija, 2014). Itin svarbi kompetencija, kuri reikalinga vaikams nuolatos, kadangi vaikai turi mokėti bendrauti su bendraamžiais, skirti bendravimą su suaugusiais ypač su nepažystamais žmonėmis.

Sveikatos kompetencija. Ji apima žinias ir supratimą, gebėjimus, įpročius ir vertybines nuostatas, būtinas psichikos, fizinei ir socialinei sveikatai saugoti ir stiprinti. Sveikatos kompetencijai išsiugdyti būtina įgyti bendrą sveikatos ir sveikos gyvensenos sampratą, puoselėti psichikos sveikatą (teigiamai vertinti save, suvokti ir tinkamai išreikšti emocijas, jausmus ir nuotaikas, mokėti nusiraminti), palaikyti socialinę sveikatą, kurią sudaro palankumas ir pagarba kitiems, neužmirštant atsargumo su nepažįstamaisiais, gebėjimas atsispirti netinkamam elgesiui ir savo aplinkoje saugotis pačiam, išmokti rūpintis savo fizine sveikata (būti fiziškai aktyviam, sveikai maitintis, derinti veiklą ir poilsį, palaikyti kūno švarą ir aplinkos tvarką) (Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija, 2014). Ši kompetencija reikalinga norint užtikrinti vaikų suvokimą apie sveikatos svarbą žmogaus pilnavertiškam gyvenimui, ugdant šią kompetenciją siekiama vaikus supažinti kaip padėti savu ir kitiems tiek fiziniai savijautai, tiek socialinei savijautai.

Pažinimo kompetencija. Ją sudaro: smalsumas, domėjimasis, informacijos rinkimas ir apdorojimas, aktyvus aplinkos tyrinėjimas, padarinių prognozavimas, žinių, supratimo ir patirties kritiškas interpretavimas bei kūrybiškas panaudojimas (Lietuvos

švietimo ir mokslo ministerija, 2014). Ši kompetencija, turėtų vaikus sudominti ir motyvuoti mokytis, siekti įgyti, pagilinti turimas žinias.

Komunikavimo kompetencija. Ją sudaro: kalbos suvokimas ir kalbėjimas bei skaitymo ir rašymo pradmenys (Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija, 2014). Itin svarbi kompetencija, kuri bus reikalinga mokykloje, norint užmegzti naujas pažintis, lengviau adaptuotis.

Meninė kompetencija. Ji sietina su grožio pastebėjimu ir pajutimu, su menine kūryba kaip raiškos priemone, su laisve ir gebėjimu kurti ir išgyventi kūrybos džiaugsmą (Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Siekiant numatytų tikslų didelis dėmesys skiriamas vaiko pasiekimų vertimui, kurie turi padėti vaikui sėkmingai bręsti, mokytis bei tobulėti. Vertinimas reikalingas norint sėkmingai bendradarbiauti su vaiko tėvais (globėjais) bei kitais švietimo pagalbos darbuotojais, taip pat sėkmingai numatyti vaiko pasiekimus bei kompetencijų įgijimą ir tobulinimą. Vaiko pasiekimų vertinimas grindžiamas ilgalaikiu vaiko stebėjimu, natūralioje aplinkoje ir tikslingai sukurtose situacijose, žaidimuose.

Vaiko daroma pažanga yra vertinama nuolat, pasirenkant vertinimo būdus ir metodus: stebėjimą, pokalbį, diskusiją, vaiko pasakojimus, jo darbelių ir veiklos analizę, garso, vaizdo įrašus ir kt. Vertinimo būdai ir metodai pasirenkami ir taikomi, atsižvelgiant į tai, kas vertinama – žinios ir supratimas, gebėjimai, nuostatos ar jų visuma – vaiko kompetencija (Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Pedagogui pateikiamos bendrosios ugdymo programos gairės, kuriose išskiriama kiekviena kompetencija atskirai išskirstant jas į skirtingas ugdymo sritis, kurių pagalba pilnai pasiekiami kompetencijos įgijimo.

Priešmokyklinis ugdymas svarbus žingsnis prieš pradinį ugdymą, todėl jo įteisinimas kaip privalomu labai svarbus norint užtikrinti kiekvienam vaikui lygias starto galimybes. Ugdymo programoje išskiriamos kompetencijos pagrindinės, kurias turi turėti kiekvienas sąmoningas vaikas. Taip pat pats vertinimas, kuris yra ilgalaikio stebėjimo rezultatas leidžia pedagogui būti objektyviam, vertinti realius vaiko gebėjimus, o nemomentinius, kadangi vaikas turi galimybes atsiskleisti įvairiose situacijose.

1.2.3 Alternatyviosios ugdymo programos

Šiame skyriuje bus apibrėžiame alternatyvaus ugdymo sampratą, aprašomos šalies ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme vyraujančios programos.

Decentralizavus ikimokyklinio ugdymo organizavimą, skatinant privačias iniciatyvas, šalyje pastebimas didėjantis ikimokyklinio ugdymo programų įvairumas, kurios suteikia galimybes tėvams rinktis.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) teigiama, kad „švietimas – tai veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus“

Alternatyvus ugdymas – tradicinio ugdymo kryptis, atitinkanti bendruosius ugdymo tikslus, turinti savitą formą, turinį, tikslus, metodus ir kontekstą, ugdymo turinio įgyvendinimą, atliepiančią mokinio galias ir jo mokymosi patirtį (alternatyvaus ugdymo švietimo sistemoje gairės, 2007)

2001 metais siekiant suderinti alternatyviųjų ugdymo įstaigų kūrimąsi su tradicinio ugdymo įstaigomis buvo patvirtinta Netradicinio ugdymo ugdymo koncepcija, 2010 metais buvo atnaujintas jos variantas.

Netradicinis ugdymas – pagal formaliojo (pradinio, pagrindinio ir vidurinio) ir(ar) neformaliojo (ikimokyklinio, priešmokyklinio ir kito neformaliojo) ugdymo programas vykdomas ugdymas, grindžiamas savita pedagogine sistema (M. Montessori, Valdorfo, Š. Suzuki ir kt.) ar atskirais jos elementais (Netradicinio ugdymo koncepcija, 2010)

Netradicinė mokykla – ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir (ar) kito neformaliojo ugdymo programas vykdanči švietimo įstaiga, savo veiklą grindžianti netradicinio ugdymo sistema (Netradicinio ugdymo koncepcija, 2010).

Kaip teigiama Netradicinio ugdymo koncepcijoje (2010) netradicinį ugdymą iš pedagoginių sistemų išskiria savita paradigma, savitos vertybinės nuostatos, ugdymo filosofija, ugdymo tikslai, religinė orientacija, savitas pedagoginis psichologinis požiūris į žmogaus prigimtį ir raidą, vaiko psichofizinio vystymosi tarpsnius, reikalavimai pedagogams, savitas ugdymo organizavimas (ugdymo programos, ugdymo planai, ugdomoji aplinka, ugdymo (-si) metodai, mokinių pasiekimų vertinimas), mokyklos struktūra ir valdymas. Įvairesnes ikimokyklinio ugdymo įstaigas, orientuodamiesi į vaiko ir šeimos poreikius, dažniausiai steigia ne savivaldybės, bet nevyriausybinės, konfesinės organizacijos, firmos, privatūs asmenys ir kt. Šie steigėjai steigia įvairias ugdymo įstaigas: lopšelius (ypač vaikams iki dviejų metų), darželius, darželius-mokyklas (ypač socialiai remtinų arba aukštos ugdymo

kokybės reikalaujančių šeimų vaikams) bei netipiškas ugdymo įstaigas (Monkevičienė, O. 2008).

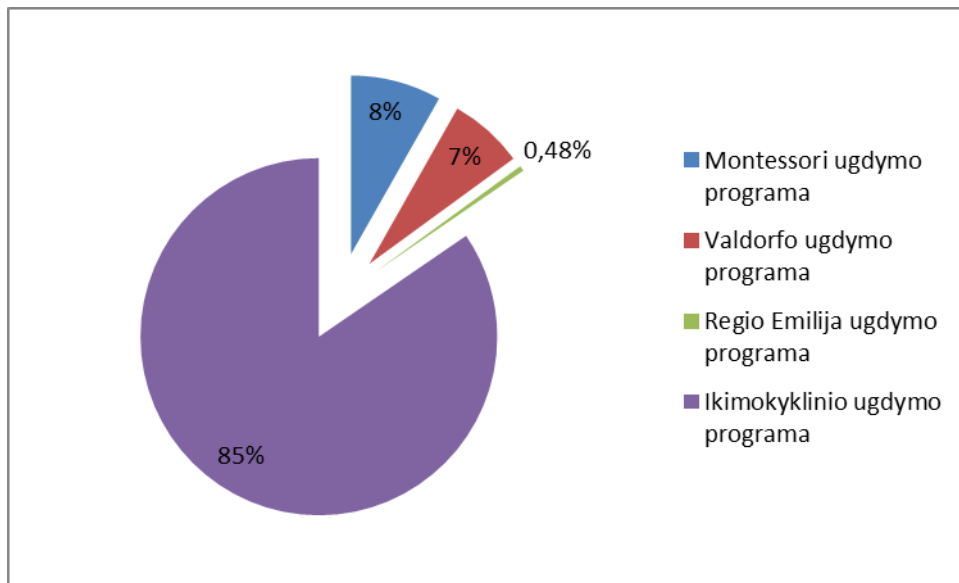
Visame pasaulyje daugėja alternatyviųjų ugdymo programų skirtų mažų vaikų ugdymui. Jomis siekiama daryti įtaką visapusiškai vaikų raidai, panaikinti vaikų pasiekimų spragas (atitaisant socialinę ir ekonominę neteisingumą), suvienodinti miesto ir kaimo vaikų galimybes gauti ugdymo paslaugas, kurios garantuotų jų pažintinių, socialinių – emocinių, fizinių galių plėtotę bei sėkmę mokykloje.

Decentralizavus ikimokyklinio ugdymo programų rengimą, įstaigos, kurios iki tol dirbo pagal alternatyvias ikimokyklinio ugdymo programas, įstaigos programas parengė šių alternatyviųjų ugdymo sistemų ar krypčių pagrindu. Šalyje žinomos alternatyvios programos, kurios daugiau ar mažiau akcentuoja vaiko pažinimo galių plėtotę (Montesori), jo kūrybiškumo skatinimą (Regio Emilija ugdymo projektas, Valdorfo pedagogika), vaiko intelekto puoselėjimą (Gardneris, Pjažė) ir kt. Alternatyvios programos sudarytos remiantis vaiko poreikiais ir pomėgiais, pedagogų pagarba vaikui, vaiko individualumo saugojimu ir puoselėjimu, vaiko spontaniškumo skatinimu, ugdymosi per patyrimą akcentavimu (Monkevičienė, O. 2008).

Remiantis O. Monkevičiene (2008) Lietuvoje randama ikimokyklinio ugdymo programų įvairovė. Tai leidžia daryti prielaidas, kad tėvai gali rinktis programas, kurios jų nuomone geriausiai tinka jų vaikui.

Vilniaus pedagoginis universitetas 2008 metais atliko tyrimą, kuriuo buvo siekiama išsiaiškinti, kiek šalies ikimokyklinio ugdymo paslaugas teikiančių įstaigų dirba remdamiesi alternatyviosiomis ugdymo programomis.

Remiantis tyrimo duomenimis Lietuvoje 17% ugdymo įstaigų savo veiklą vykdo remdamiesi alternatyviosiomis ugdymo programomis (2schema) :



21 pav. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų programų vykdymas (Monkevičienė, O. 2008).

Pagrindiniai alternatyviojo ugdymo metodai taikomi Lietuvoje:

Valdorfo pedagogika (arba R. Štainerio metodas)

Valdorfo pedagogika – tai vaikų ugdymo sistema, taikoma darželiuose ir bendrojo lavinimo mokyklose. Vaikas – aktyvi ir protinga būtybė, jis labai nori suprasti, kas vyksta aplink, trokšta įsijungti į pasaulį. Tačiau viskam reikia laiko, kadangi augimo procesas apima ne tik vidinį gyvenimą, o yra neatsiejamai susijęs su fizinių vystymuisi. R.Šteineris teigė, kad sėkmingam vaiko vystymuisi svarbu patenkinti natūralius jo dvasinius poreikius, kurie skiriasi atitinkamame amžiuje (Valdorfo pedagogikos Lietuvoje koncepcija, 2004).

„Gera pradžia“

Į vaiką orientuotas ugdymas. Pagrindiniai programos bruožai: vaiko ugdymosi būdo individualizavimas; galimybė vaikui pačiam rinktis veiklą; nedominuoja pedagogas (jis tik patarėjas, vyresnysis draugas, skatintojas). Pedagogas ir šeima kartu padeda vaikui pačiam ugdytis ir kūrybingai veikti bei kritiškai mąstyti.

Lauko darželiai

Tai darželis, kuriame vaikai visą laiką būna lauke. Mažyliai lauke žaidžia, lauke miega, net rengiasi gamtoje. Į vidų darželinukai eina tik į tualetą bei esant ekstremalioms ir pavojingoms gamtos sąlygoms. Ši pedagogika akcentuoja, kad lauko darželiai daro teigiamą įtaką ir fizinei, ir emocinei vaiko sveikatai. Tyrimais įrodyta, kad tokius darželius lankantys vaikai mažiau serga.

„Zipio draugai“

Programos tikslas – padėti vaikams išsiugdyti socialinius bei emocinių sunkumų įveikimo gebėjimus, siekiant geresnės vaikų psichikos, sveikatos ir emocinės gerovės. Tikima, kad vaikystėje įgiję šių gebėjimų, vaikai lengviau susidoros su kebliomis ir kritinėmis situacijomis ne tik ankstyvajame amžiuje, bet ir paauglystėje bei suaugę. Programoje naudojama daug metodų: mokoma įveikimo būdų, kurie skatina padėti sau, t. y. išmoksta būdų kaip įveikti iškilusius sunkumus; mokoma padėti ir kitam vaikui; mokoma prašyti pagalbos, taip ugdomas pasitikėjimas savimi. Programoje „Zipio draugai“ nėra moralizavimo.

Reggio Emilia

Pagal šią sistemą vaiko intelektualiniai gebėjimai turi būti ugdomi plėtojant jo išraišką, pažįstant simbolius, turtinant etikos, logikos ir vaizdinių „kalbas“. Maži vaikai skatinami tirti juos supančią aplinką ir išreikšti save. Tai gali būti žodžiai, judesiai, piešimas, tapyba, konstravimas, lipdymas, šešėlių teatras, koliažai, dramos teatras, muzika ar daugelis kitų būdų. Reggio Emilia sistemos pedagogų nuomone, vaiko kūryba bus originali ir turtinga, jeigu jo santykis su vaizduojamu objektu bus turtingas.

M. Montessori

Pagrindinis M. Montessori ugdymo sistemos tikslas – išugdyti laisvą savarankišką žmogų, suvokiantį mokymosi reikšmę, gebantį rinktis prasmingus gyvenimo ir veiklos tikslus, pajėgų integruotis į visuomenę ir ją tobulinti, pasirengusį nuolatos mokytis, ugdyti savo gebėjimus. Skatinti vaiką tobulėti, norą pažinti mus supantį pasaulį, įgyjant žinių ir gebant jas panaudoti praktiškai (Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata, 2004).

Nors Lietuvoje aptinkamas gana platus alternatyviųjų ikimokyklinio ugdymo programų pasirinkimas, tačiau pastebimas gana mažas pedagogų rengimas pagal tas programas. Visos programos nors ir skirtingos, turi pasiekti vienodus rezultatus t. y. vaikas

pabaigęs ugdymo įstaigas ir toliau tęsiantis mokslus pagal pradinio ugdymo programą turi turėti vienodas kompetencijas t. y. socialinę, sveikatos, pažinimo, komunikavimo ir meninę kompetenciją.

1.2 Užsienio patirtis

Ikimokyklinio ugdymo programų kūrimas bei ugdymo kokybės užtikrinimas svarbus visame pasaulyje. Užsienio šalyse itin populiarius taip vadinamasis alternatyvusis ugdymas pvz. Vokietijoje aptinka itin daug montessori ugdymo programa besiremiančių ugdymo įstaigų, todėl Lietuvai labai svarbi užsienio šalių patirtis kuriant tokias ugdymo programas ir jas įgyvendinant. Dėl didėjančios globalizacijos svarbu dalyvauti tarptautiniuose projektuose, mokymuose, kuriuose dalijamasi patarimais, žiniomis.

Vienas iš švietimo stebimų rodiklių Europos Sąjungoje yra vaikų nuo ketverių metų amžiaus iki privalomo pradinio ugdymo amžiaus dalyvavimas ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme. Remiantis Eurostato pateiktais duomenimis, 2012 m. Europos Sąjungoje vidutiniškai ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankė 94 proc. vaikų, Lietuvoje – 85, Latvijoje – 93, Estijoje – 90 proc. 2015 m. Lietuvoje ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme dalyvavo 90 proc. 4–6 metų amžiaus vaikų.

Europos valstybėse, kaip ir Lietuvoje, ikimokyklinių ugdymo institucijų lankymas nėra privalomas, tačiau paskutiniaisiais metais, prieš vaikams pradėdant lankyti mokykla jose ugdomi beveik visi vaikai. Kai kuriose Europos valstybėse, kaip ir Lietuvoje, pasirengimas mokyklai yra išskiriamas kaip atskira švietimo sistemos pakopa (Priešmokyklinis ugdymas, 2003).

Tarptautinė Step by Step Asociacija –ISSA.

- vienija švietimo srityje dirbančias organizacijas iš daugiau nei 40 valstybių;
- siekia atkreipti visuomenės dėmesį į kokybiško ankstyvojo ugdymo svarbą;
- tarptautiniu lygiu yra vertinama už rezultatus pasiektus kuriant ir taikant praktikoje ugdymo proceso vertinimo ir tobulinimo įrankius;
- veiklos prioritetas -pedagogų, dirbančių su vaikais nuo gimimo iki 11 metų, profesionalumo tobulinimas, pastoviai atnaujinant turimą kvalifikacijos tobulinimo išteklių arsenalą (Sabaliauskienė, R. 2015)

UNESCO, UNICEF, Pasaulio bankas, Bernard van Leer fondas ir ISSA siekia susitarti dėl ugdymo kokybės kriterijų ir bendro įrankių, padedančių realizuoti tuos kriterijus praktikoje, kūrimo („GlobalEarly Childhood Network for Quality“) (Sabaliauskienė, R. 2015).

Pagal „Encouraging Quality in Early Childhood Education and Care. Monitoring Practicies“ yra vertinami:

- Vaikų pasiekimai
- Personalo darbo kokybė
- Įstaigų ugdymo kokybė
- Nacionalinių reikalavimų atitikimas
- Ugdymo programos vykdymo kokybė
- Tėvų pasitenkinimo laipsnis
- Pedagogų darbo sąlygos
- Dauguma šalių vykdo tiek išorinį tiek ir vidaus vertinimo auditą.

Vertinimui naudojami: vertinimo skalės (angl. rating scales), vertinimo lentelės, stebėjimas ir portfolio –vidiniam vertinimui;

Inspekcija, stebėjimas, vertinimo lentelės ir klausimynai –išoriniam vertinimui.

Vertintojai: iš nacionalinio lygio institucijos, regioninio ar vietos, sertifikuoti vertintojai, įstaigos darbuotojai ir tėvai (Sabaliauskienė, R. 2015)

Užsienio šalių ikimokyklinio ugdymo programų analizei buvo pasirinktos dvi šalys, Vokietija ir Suomija. Vokietija pasirinkta dėl šalyje išplėtotų Valdorfo ir Montessori ugdymo programų. Suomija pasirenka dėl itin aukšto švietimo sistemos lygio.

Vokietija. Vokietijoje ikimokyklinis ugdymas imtas kurti 19 a. Pradžioje buvo kuriamas globėjiškos institucijos, kurios rūpinosi dirbančios visuomenės vaikais, 1840 metais buvo įkurtas pirmasis darželis, kuriame susieta tiek vaikų priežiūra, tiek vaikų ugdymas.

Dėl didėjančio ugdymo poreikio 1996 metais, Vokietijoje priimti įstatymai užtikrinantys vietą valstybės remiamoje ikimokyklinio ugdymo įstaigoje arba dienos priežiūros centre vaikams nuo trejų iki šešerių metų amžiaus. O nuo 2013 metų rugpjūčio 1 dienos vieta ikimokyklinio ugdymo įstaigoje arba dienos priežiūros centre užtikrinama ir vienerių – dvejų metų amžiaus vaikams.

Šioje šalyje veikia kelios skirtingų tipų ikimokyklinio ugdymo įstaigos, kurios skiriasi ne vien tik vaikų, lankančių įstaigas, atžvilgiu, tačiau ir ugdymo paslaugų suteikimo

vieta. Apibendrinant galima išskirti keturis pagrindinius ikimokyklinio ugdymo įstaigų tipus (1lentelė).

1.	Vaikų lopšeliai (Kinderkrippe)	iki 3 metų amžiaus	Ikimokyklinis ugdymas teikiamas centruose
2.	Vaikų darželiai (Kindergarten)	Nuo 3 – 6 metų	
3.	Vaikų centrai (Kinderhauser) Šeimos centrai (Familienzenter)	Visos amžiaus grupės	
4.	Šeimos dienos centrai (Kinderagespflege)	Visos amžiaus grupės	Ikimokyklinis ugdymas teikimas namuose

1 lentelė. Vokietijos ikimokyklinio ugdymo įstaigos (sudaryta tyrėjos, remiantis literatūros šaltinių analize)

Vaikų lopšeliai yra skirti vaikams iki 3 metų. Šioje amžiaus grupėje plėtra nėra didelė siekia vos 15 proc. Nuo 2013 metų buvo priimtas nutarimas garantuoti ikimokyklinio ugdymo vietą vaikams nuo vienerių iki trejų metų, tuo siekiama, kad šios amžiaus grupės vaikų skaičius išaugtų. Iš visų vaikų, lankančių vaikų lopšelius, 32 proc. ugdomi valstybiniuose vaikų lopšeliuose, 68 proc. – privačiuose vaikų lopšeliuose. Taip yra dėl to, kad Vokietijoje taikomas pirmenybė teikiama privatiems ikimokyklinio ugdymo programų teikėjams, o ne valstybiniam. Vis dėlto valstybės finansavimas skiriamas nepaisant, ar ikimokyklinio ugdymo programos teikėjas yra privati, ar valstybinė ikimokyklinio ugdymo įstaiga. Dauguma privačių teikėjų yra ne pelno siekiančios organizacijos, o pelno siekiančių lopšelių yra ne itin daug.

Didžiausias procentas lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas tenka vaikų darželiams, kuriuos lanko vaikai nuo 3 iki 6 metų, 87 proc. trejų metų ir net 97 proc. penkerių metų vaikų ugdomi ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Iš visų vaikų, lankančių darželius, 34 proc. ugdomi valstybinėse ir net 66 proc. ugdomi privačiose ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Vaikų centrai ir šeimų centrai ugdymą organizuoja mišrioje amžiaus grupėse, nuo vienerių iki šešerių metų. Šie centrai nuo lopšelių ir darželių skiriasi tuo, kad glaudžiai bendradarbiauja su tėvais, įtraukdami juos į ugdymo procesą ir teikdami pagalbą.

Šeimos dienos priežiūros centrai teikia lygiavertį ikimokyklinį ugdymą namuose, taip kaip ir ikimokyklinėse ugdymo įstaigose. Yra išskiriamos dvi šeimos dienos priežiūros centrų grupės, kai ugdymas teikiamas tėvų namuose ir valstybės išnuomotuose patalpose. Šiuo metu naudojamos patalpos turi atitikti tam tikrus higienos ir ploto

reikalavimus, o darbuotojai, atsižvelgiant į ugdomų vaikų skaičių, gali turėti arba neturėti ikimokyklinio ugdymo srities išsilavinimo.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas Vokietijoje yra neatsiejama vaiko gerovės dalis, kuri vaikams užtikrina teisę į vietą valstybės remiamoje ikimokyklinio ugdymo įstaigoje arba dienos priežiūros centre. Remiantis Vokietijos vaikų ir jaunimo gerovės aktu, ikimokyklinio ugdymo paskirtis yra padėti vaikams tapti savarankiškais ir socialiai integruotomis asmenybėmis, remti ir papildyti ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą šeimoje, padėti tėvams suderinti vaikų priežiūros ir darbo įsipareigojimus.

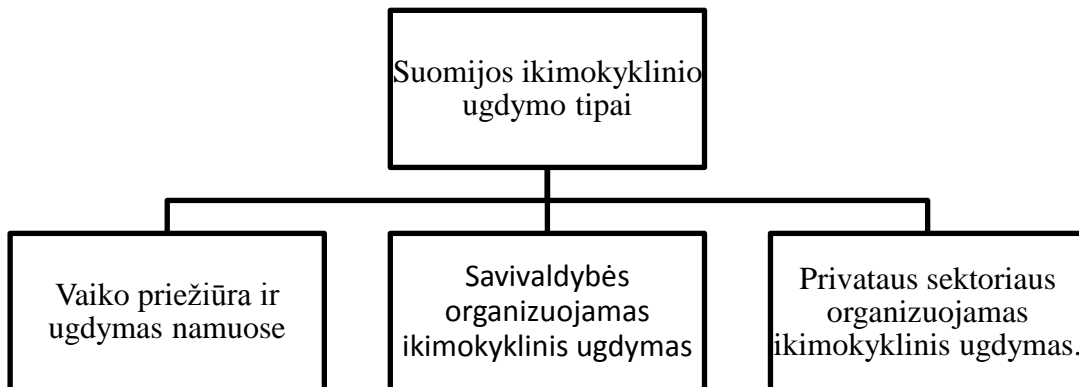
Ikimokyklinis ugdymas Vokietijoje ypač vertinamas ir traktuojamas kaip dalis visuomenės gerovės sistemos, dėl kurios atsakomybe dalijasi Vokietijos valstybė, visos 16 Vokietijos federalinės žemės bei savivaldybės. Vokietijos Federacinės Respublikos Vyriausybė priima įstatymus, reglamentuojančius bendrą nacionalinę ikimokyklinio ugdymo paskirtį, uždavinius ir principus. Vokietijos federalinės žemės atsako už tolesnį ikimokyklinio ugdymo sistemos reguliavimą, t. y. nustato konkrečius ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros tikslus ir normas savo federalinėje žemėje. Taip pat finansuoja didžiąją dalį mokesčių už ugdymo įstaigą, tėvams reikia padengti apie 30 proc. reikiamos sumos.

Suomija. Vienas iš pagrindinių Suomijos švietimo keliamų tikslų lygių galimybių užtikrinimas siekiant švietimo, nepriklausomai nuo žmogaus amžiaus, finansinės padėties. Dėl šios priežasties švietimas traktuojamas kaip viena iš pagrindinių žmogaus teisių.

Suomijoje ikimokyklinis ugdymas imtas kurti apie 1860 metus. Tuo metu imta steigti vaikų darželius, skirtus padėti šeimoms kokybiškai ugdyti vaikus, ir lopšelius, kurie padėtų užtikrinti mažų vaikų globą, tėvams dirbant, taip padedant nedideles pajamas turinčioms šeimoms ar vienišoms mamoms, priverstoms anksti grįžti į darbą iš motinystės atostogų. Nuo 1973 metų vaikų lopšeliai ir darželiai imti vadinti bendru pavadinimu – dienos priežiūros centrais, kuriuose vaikams buvo užtikrinama priežiūra ir ugdymas. 1996 metais šalyje buvo priimti įstatymai, garantuojantys vaikams teisę įvairiais būdais gauti ikimokyklinį ugdymą.

Už ikimokyklinio ugdymo organizavimą Suomijoje atsakingos savivaldybės. Jos yra įpareigos sukurti vietą ugdymo įstaigoje kiekvienam vaikui, kurio tėvai pareiškė norą, kad jų vaikas lankytų ikimokyklinę įstaigą. 2011 metais ikimokyklinio ugdymo įstaigas Suomijoje lankė 55 proc. vaikų nuo gimimo iki 6 metų amžiaus.

Šalyje išskiriami trys ugdymo tipai (22 pav.):



22 pav. Suomijos ikimokyklinio ugdymo tipai (sudaryta tyrėjos, remiantis literatūros šaltinių analize)

Vaiko priežiūra ir ugdymas namuose. Vaikus gali prižiūrėti ir ugdyti vienas iš tėvų, tokiu atveju mokama ugdymo pašalpa. Kiekviena savivaldybė gali skirti papildomų lėšų mažas pajamas gaunantiems tėvams. Šią alternatyvą pasirinkę apie 11 proc. ikimokyklinio amžiaus vaikus auginančių šeimų.

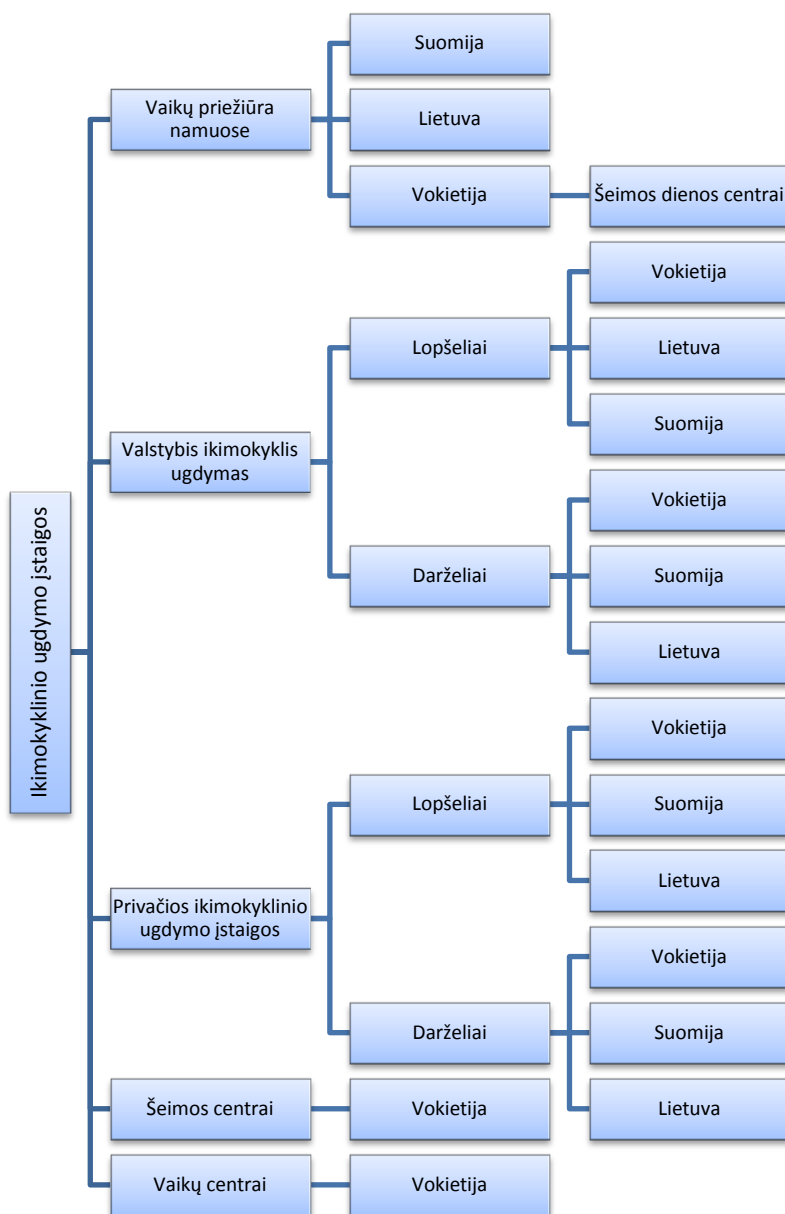
Savivaldybės organizuojamas ikimokyklinis ugdymas. Savivaldybė įpareigota per puse metų nuo gauto tėvų prašymo rasti vaikui vietą ugdymo įstaigoje. Ugdymo įstaiga parenkama atsižvelgiant į gyvenamą vietą t.y. kuo arčiau namų. Tuo atveju, jei vaikų nėra daug ir nusprendžiama nestiegti naujos grupės ar įstaigos, šeimoms pasiūloma susiburti į šeimos dienos priežiūros centrą. Savivaldybė yra atsakinga už šio centro įsteigimą: ji suranda tinkamas patalpas, jas pritaiko vaikų priežiūrai ir ugdymui, parūpina reikalingas priemones. Nors šeimos dienos priežiūros centre vaiką prižiūrintiems ir ugduantiems tėvams nėra keliami ikimokyklinio ugdymo išsilavinimo reikalavimai, jie privalo baigti atitinkamus kvalifikacijos tobulinimo kursus.

Privataus sektoriaus organizuojamas ikimokyklinis ugdymas. Vaikui negavus vietos savivaldybės kuruojamose ugdymo įstaigose ir tėvams nesutikus burtis į šeimos dienos priežiūros centrą savivaldybės teikia pasiūlymą vaikus ugdyti privačioje ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Savivaldybės bendradarbiauja su privačiais ikimokyklinio ugdymo programų teikėjais dviem būdais. Pirmasis – kai savivaldybė apmoka ikimokyklinio

ugdymo vietas iš privačios ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir šioms padengia visas vienam vaikui tenkančias ikimokyklinio ugdymo sąnaudas. Tokiu atveju tėvai savivaldybei moka savivaldybės kuruojamų ugdymo įstaigų numatytą mokestį. Antrasis būdas, kai savivaldybė ir privačios ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiauja tarpininkaujant tėvams. Jei tėvai nesutinka ugdyti vaikus šeimos dienos priežiūros centre, jiems gali būti pasiūloma vaiko ugdymo privačiose įstaigose kompensacija.

Privačių ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklas Suomijoje nėra platus, nes kiekvienoje savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vaikams garantuojamas visapusiškas ugdymas. Privačios įstaigos steigiamos tik Waldorfo, Montessori ir kitoms alternatyvioms pedagoginėms sistemoms įgyvendinti. Taip pat privačias ugdymo įstaigas steigia tautinės mažumos, norėdamos garantuoti vaikams ugdymą gimtąja kalba.

Lyginant Lietuvos ir aptartų užsienių šalių ikimokyklinio ugdymo įstaigas (23 pav.) pastebime, kad Vokietijos ikimokykliniam ugdymui kuriamos įstaigos skiriasi nuo Lietuvos ir Suomijos, šioje šalyje didelis dėmesys ir plačios galimybės suteikiamos tėvams pasirinkus ugdymą namuose. Tiek Vokietijoje, tiek Suomijoje tėvams teikiama pagalba t.y. specialūs mokymai, papildomas finansavimas pasirinkusiems vaikų ugdymą namuose. Vokietijos ikimokyklinio ugdymo įstaigose papildomai randama šeimos ir vaikų centrai, kurie orientuoti įtraukti tėvus į ugdymą, siekiant bendradarbiavimo.



23 pav. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų tipai Lietuvoje, Suomijoje, Vokietijoje (sudaryta tyrėjos, remiantis literatūros šaltinių analize)

Atlikus užsienio šalių ikimokyklinio ugdymo apžvalgą, pastebima, kad ugdymo programos ir ikimokyklinio ugdymo organizavimas kiekvienoje šalyje skiriasi, tačiau jam teikiamas didelis dėmesys, kaip itin svarbiam vaiko ugdymo žingsniui. Pastebėta, kad kitose šalyse rūpinamasi, ne tik vaikais kurie lanko ikimokyklinio ugdymo įstaigas, bet ir tiem kurie ugdomi namuose. Tėvam teikiama pagalba, mokymai norint užtikrinti tinkamą pasiruošimą mokyklai. Kaip ir Lietuvoje populiariausios alternatyviosios programos Valdorfo ir Montessori, kurių įgyvendinimui steigiamos privačios įstaigos.

2. Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinio ugdymo sistemose tyrimo metodologinis pagrindimas

2.1 Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinio ugdymo sistemose tiriamo atvejo aprašymas

Ikimokyklinis ugdymas Lietuvos švietimo sistemos dokumentuose aprašomas kaip neformalus ugdymas, kuriuo siekiama padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius bei pažintinius poreikius. Remiantis Lietuvos Respublikos seimo nutarimu ikimokyklinis ugdymas turi užtikrinti lygias starto galimybes vaikams, pradėjus mokytis pradinio ugdymo sistemoje. Iki 2016 metų rugsėjo 1 dienos priešmokyklinis ugdymas nėra privalomas, todėl yra svarbu apžvelgti lankusių ir nelankusių ikimokyklinio ugdymo įstaigas vaikų pasiekimus ir gebėjimus pradėjus lankyti pradinio ugdymo mokyklą.

Šiame darbe tyrinėti pasirinkti ikimokyklinio ugdymo pasiekimų apraše nurodyti įgūdžiai, tuo siekiama išsiaiškinti, kuriuos įgūdžius ikimokyklinio ugdymo įstaigos išugdo ir kokius įgūdžius turi ikimokyklinio ugdymo įstaigos nelankiusieji vaikai. Dėl šios priežasties buvo pasirinktos trys skirtingos mokyklos Kauno mieste, kuriose teikiamas pradinis ugdymas. Visiems atrinktose mokyklose dirbantiems pradinio ugdymo pedagogams buvo pateiktos anketos iš visų 30 pedagogų buvo pasirinkta trys pedagogai, kuriems buvo taikytas iš dalies struktūruotas interviu.

- Informantas nr. 1, kuris atstovauja „X“ pagrindinio lavinimo mokyklai
- Informantas nr. 2, kuris atstovauja „Y“ pradinio ugdymo mokyklai
- Informantas nr. 3, kuris atstovauja „Z“ pradinio ugdymo mokyklai.

2.2 Tyrimo metodologinė strategija ir logika

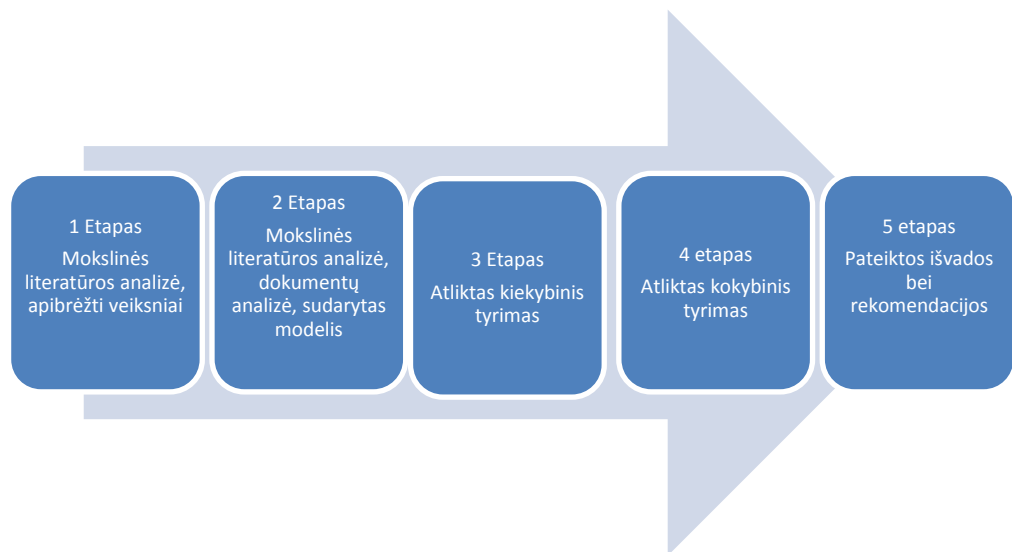
Tyrimo logika. Lygaus starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinio ugdymo sistemose tyrimui pasirinktas mišraus tyrimo strategija, derinat kokybinius ir kiekybinius metodus. Pasak R. Balčiūnaitės (2014) kiekybinius tyrimus dažniausiai atliekame kai norime apibendrinti duomenis statistiškai (skaičiais). Pagrindinis klausimas: Kas vyksta? Koks mastas problemos? Kokios alternatyvos įmanomos ar reikalingos. Šio tipo tyrimas pasirinktas, kadangi jis leidžia:

- Taikomos tos kiekybinės analizės metodų sistemos, kurios padeda kuo tiksliau spręsti apie tiriamųjų objektų raišką ir funkcionavimą (Bitinas, B., 2006).

- Tyrime naudojami įvairūs matavimai ir struktūrizuoti stebėjimai; didelis dėmesys skiriamas metodų validumui, patikimumui ir objektyvumui. Stengiamasi išvengti tyrėjo vertybių ar pomėgių atsispindėjimo tyrime (Kardelis, K., 2002)

Prieš atliekant tyrimą buvo pasirinkta tyrimo atlikimo logika (24 pav.):

1. Atlikta mokslinės literatūros analizė, apibrėžti lygias starto galimybes užtikrinantys veiksniai.
2. Atliktos mokslinės literatūros šaltinių ir dokumentų analizės, išskiriant veiksnius ir sudarant modelį aplinkų turinčių užtikrinti lygias starto galimybes.
3. Pagrįsta tyrimo metodologija ir atliktas kiekybinis tyrimas, naudojant apklausos raštu metodą.
4. Atliktas kokybinis tyrimas, naudojant iš dalies struktūruotą interviu.
5. Pateiktos išvados ir rekomendacijos į ką turėtų atsižvelgti lygias starto galimybes užtikrinantys sistemos nariai.



24 pav.. Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinėse ugdymo sistemose tyrimo logika
Tyrimo etapai:

- 2016 m. sausis – 2016 m. vasaris: problemos formulavimas, mokslinės literatūros šaltinių ir dokumentų analizė;
- 2016 m. vasaris – 2016 m. balandis: tyrimo metodologijos pagrindimas, anketos parengimas;

- 2016 m. gegužė: empirinis procesas (duomenų rinkimas, naudojant anketavimą ir iš dalies struktūruotas interviu, duomenų paruošimas analizei);
- 2016 m. gegužė: duomenų analizė ir rezultatų interpretacija, išvadų ir rekomendacijų rengimas.

Tyrimo metodai. Šiame tyrime buvo taikyta apklausa raštu ir iš dalies struktūruotas interviu.

Tyrimo metu informantams buvo pateikiamos anoniminės anketos.

Šiame darbe bus naudojamos anoniminės anketos raštu, pedagogai turės įvertinti vaikų įgūdžius nuo 1 (labai blogai) iki 5 (puiku).

Atliekant darbą buvo pasirinktas iš dalies struktūruotas interviu su iš anksto numatytais klausimais, siekiant gauti pradinio ugdymo pedagogų refleksijas apie vaikų pasiruošimą mokyklai, lankusių ir nelankusių ikimokyklinio ugdymo įstaigas.

Taigi, siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą, atliekamas mišrus tyrimas, naudojant 4 duomenų rinkimo metodus: mokslinės literatūros šaltinių analizę, dokumentų analizę, iš dalies struktūruotas interviu bei apklausos raštu metodus.

2.3 Tyrimo instrumento pagrindimas

Tyrimo instrumentas buvo konstruojamas remiantis išskirtais kriterijais bei indikatoriais.

Tyrimo kriterijai ir indikatoriai. Šiame darbe atlikta mokslinės literatūros šaltinių ir dokumentų analizė, pateikta 1 skyriuje, leido sukurti lygias starto galimybes turinčių užtikrinti aplinkų modelį (1 pav.) ir įgūdžių kurias turėtų įgyti vaikas lankęs ikimokyklinio ugdymo įstaigas kompetencijų schemas (2 pav. – 20 pav.).

Tyrimo kriterijai. Kriterijus - (gr. *kriterion* - matas, vertinimo pagrindas) - požymis, pagal kurį kas nors vertinama, nustatoma, klasifikuojama; vertinimo pagrindas, matas (Lietuvių kalbos žodynas, 2016). Šiame tyrime kriterijais (kriterijų fragmentas lentelė nr. 2) pasirinkta mokslinės literatūros šaltinių ir dokumentų analizės metu išskirti veiksniai, turintys užtikrinti lygias starto galimybes kiekvienam vaikui, nepaisant kokioje aplinkoje jis buvo ugdomas. Kriterijams įvertinti išskirti indikatoriai.

Remiantis moksline literatūra bei analizuotais dokumentais buvo išskirti 18 kriterijų, kurie atspindi pagrindines įgūdžių grupes.

Kriterijai
Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai
Fizinis aktyvumas
Emocijų suvokimas ir raiška

2 lentelė. Lygių starto galimybių užtikrinimo proceso kriterijų fragmentas (*Pilna kriterijų lentelė pateikiama (Priedas Nr.2)*)

Tyrimo indikatoriai. Indikatorius – rodiklis apibūdinantis buvusių, esamus ir būsimus pokyčius (Tumelis, J. Ir kt. 2005). Tyrime indikatoriais bus teiginiai (indikatorių fragmentas lentelė nr. 3), kurių pagrindu pateikiami klausimai informantams anketavimo metodu, siekiant atskleisti nagrinėjamus įgūdžius per išskirtus kriterijus. Tyrimo duomenims surinkti, atskleidžiant pasirinktus kriterijus, buvo išskirti 61 indikatorius. Pilna indikatorių lentelė pateikiama (Priedas Nr.3)

Kriterijai	Indikatoriai
Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	<ul style="list-style-type: none"> • Taisyklingos laikysenos įgūdis • Saugaus elgesio įgūdis • Asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai • Kūno švaros ir aplinkos tvarkos įgūdis

3 lentelė. Lygių starto galimybių užtikrinimo proceso indikatorių fragmentas

Veiksnių, turinčių lygių starto galimybių užtikrinimui ikimokyklinėse ugdymo sistemose, tyrimo instrumento pagrindimas. Tyrimo instrumentas – anketa parengta remiantis išskirtais kriterijais ir indikatoriais. Klausimyne buvo pateikta dviguba skalė, kurioje viena skalė buvo skirta įvertinti vaikus lankiusius ikimokyklinio ugdymo įstaigas, antroji skalė skirta įvertinti vaikus nelankiusius ikimokyklinio ugdymo įstaigos (klausimyno fragmentas lentelė nr. 4), klausimynas sudarytas remiantis atlikta mokslinės literatūros analize. Interviu klausimai informantui buvo pateikti remiantis anketa, siekiant gauti žodines refleksijas.

Eil. Nr.	Įgūdis	Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas					Vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.	Taisyklingos laikysenos įgūdis										
2.	Saugaus elgesio įgūdis										
3.	Asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai										

4 lentelė. Klausimyno fragmentas

Klausimyną sudarė 61 teiginys (priedas nr. 1)

Tyrimo imtis. Imtis (angl. *sample*) – tai iš generalinės aibės (pvz., populiacijos) tyrimui atrinktų asmenų, organizmų, ėminių grupė (Lietuvių kalbos žodynas, 2016). Šio tyrimo atveju buvo pasirinktos 3 skirtingos Kauno miesto mokyklos, teikiančios pradinį ugdymą. Visiems šiose mokyklose dirbantiems pradinio ugdymo pedagogams, kurių buvo 30, buvo pateiktos anketos. Iš kiekvienos mokyklos buvo atrinkta papildomai po vieną pedagogą ekspertą, su kuriuo buvo atliktas interviu.

Remiantis Bitinu ir kt. (2008) kokybiniuose tyrimuose dalyvaujantis ir tyrėjui informacijos suteikiantys asmenys vadinami informantais. Tuo remiantis šiame tyrime bus naudojama informanto sąvoka.

Taigi, renkantis informantus buvo taikyti du imties sudarymo principai t.y. taikyta mišrioji atranka: patogioji atranka – pasirinktos 3 skirtingos mokyklos ir kriterinė atranka, kuri buvo taikyta interviu metodui – išskirtas kriterijus, kad mokytojas turi turėti didelę patirtį dirbant (mokytojai ekspertai, 15 metų darbo patirties, nuolatinis kvalifikacijos kėlimas) su pradinį ugdymą lankančiais vaikais.

Tyrimo eiga. Tyrimas vyko 2016 m. balandžio – gegužės mėnesiais. Tyrimas vyko 2 etapais. Pirmojo etapo metu pasirinktų mokyklų pradinio ugdymo pedagogams buvo išdalintos anketos, kuriose pateikiama 61 teiginys. Pedagogų buvo paprašyta atsižvelgiant į pateiktus teiginius įvertinti vaikus lankiusius ir nelankiusius ikimokyklinio ugdymo įstaigas nuo 1 (labai blogai) iki 5 (puikiai). Pirmojo etapo pabaigoje buvo surinktos 28 anketos su pedagogų atsakymais.

Antrojo etapo metu iš pasirinktų mokyklų buvo pasirinkta 3 mokytojai ekspertai, su kuriais buvo taikytas interviu metodas, kurio metu buvo siekiama išgirsti

mokytojų refleksijas apie gautus anketų tyrimo duomenis. Su kiekvienu pedagogu buvo sutartas jam patogus laikas ir vieta. Interviu trukmė truko skirtingai nuo 20 min. – 45 min.

Interviu buvo atliekamas tiesiogiai, prieš tai informantui užpildžius anketą, buvo prašoma refleksuoti apie anketoje pateiktus teiginius. Tyrimo duomenys registruoti įrašant į diktofoną, prieš tai gavus informanto sutikimą. Po interviu garso įrašas buvo perrašytas į tekstinę medžiagą.

Interviu duomenys analizuoti kokybiniu turinio analizės metodu, kurie papildė anketų rezultatus, kurių rezultatai buvo apdoroti lyginamuoju metodu, lyginant vaikų lankusių ir nelankusių ikimokyklinį ugdymą, turimus įgūdžius.

Tyrimo etika. Tyrime buvo laikomasi šių tyrimo etikos principų:

- Lasivanoriškumo, pedagogai turėjo teisę atsisakyti dalyvauti tyrime. Šis principas taikytas norint gauti tikslius pedagogų įvertinimus.
- Anonimiškumas taikytas norint gauti realius pedagogų įvertinimus apie esančią situaciją.

Laikantis tyrimo etikos pirmiausiai buvo gautas kiekvieno asmens dalyvaujančio tyrime sutikimas. Prieš tai tiriamuosius supažindinus, kas ir koku tikslu atlieka tyrimą, pasiūlyta esant pageidavimui susipažinti su magistrinio darbo tezėmis. Kiekvienam asmeniui sutikusiam dalyvauti tyrime buvo pateiktos anketos, kurios užtikrino tiriamojo asmens anonimiškumą, kadangi anketoje nebuvo prašoma nurodyti tiriamojo vardo pavardės, darbovietės, darbo stažo ir tt.

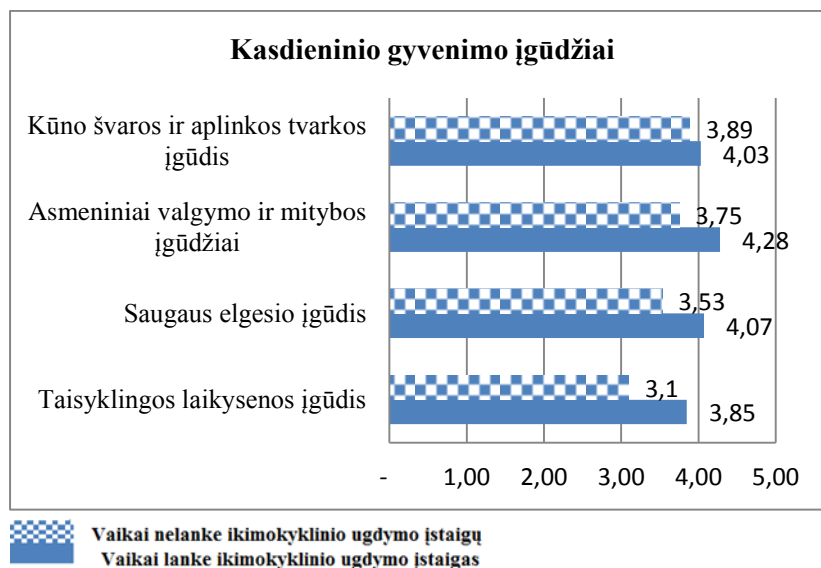
3. Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinėse ugdymo sistemose, tyrimo rezultatai

Šiame skyriuje pateikiama atlikto tyrimo analizė, pagal atliktus anketavimo ir struktūruoto interviu metodus su pradinio ugdymo pedagogais. Tyrimo analizė bus atlikta remiantis ikimokyklinio ugdymo pasiekimu apraše išskirtais įgūdžiais.

3.1 Veiksnių turinčių įtakos lygaus starto galimybių užtikrinimui ikimokyklinėse ugdymo sistemose, atvejo analizė

Tyrimo analizė buvo atlikta nagrinėjant kiekvieną įgūdžių grupę atskirai, lyginant lankiusių ir nelankiusių ikimokyklinio ugdymo įstaigas pasiekimus iki pradėjus lankyti pradinio ugdymo mokyklą. Kiekviena įgūdžių grupė išskirta papildomais teiginiais, kurie tikslingiau apibūdina įgūdžių grupės laukiamus pasiekimus.

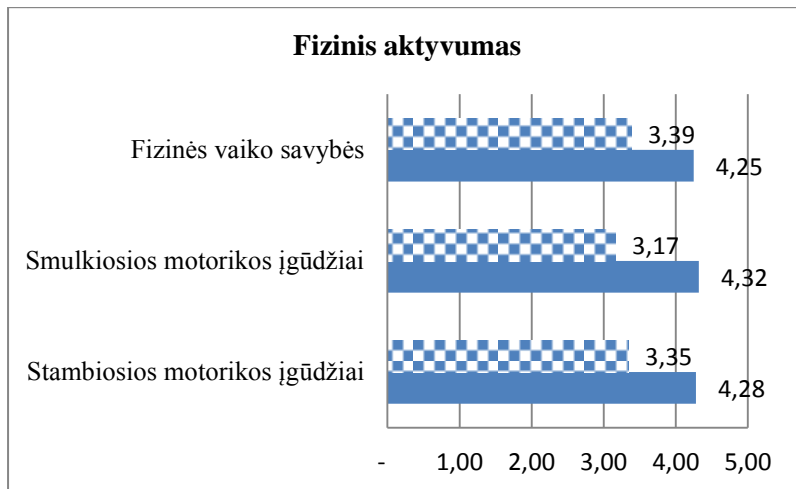
Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai. Šioje įgūdžių grupėje buvo siekiama išsiaiškinti vaikų sveikatai saugoti ir stiprinti būtinus įgūdžius, kurie turėtų būti išugdyti ikimokykliniame amžiuje. Nagrinėjant šią įgūdžių grupę buvo išskirti 4 indikatoriai, kurie leidžia tikslingiau analizuoti esamą situaciją (25 pav.)





25 pav. Kasdieninio gyvenimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Atlikus kiekybinį tyrimą paaiškėjo, kad vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas turi geresnius kasdieninio gyvenimo įgūdžius nei vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas. Šioje įgūdžių grupėje vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas geriausius įgūdžius turi valgymo ir mitybos grupėje (4,28), prasčiausius taisyklingos laikysenos (3,85). Vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigų prasčiausius rezultatus turi taisyklingos laikysenos įgūdžiuose (3,1), geriausius kūno švaros ir aplinkos tvarkos grupėje (3,89). Taip pat informantu pateikti įvertinimai parodė, kad žymiai skiriasi ir saugaus elgesio įgūdis lankiusius vaikus informantai įvertino 4,07, nelankiusius tik 3,53 balo.

Fizinis aktyvumas. Šioje įgūdžių grupėje nagrinėjama stambiosios, smulkiosios motorikos įgūdžiai ir vaiko fizinis aktyvumas (26 pav.)

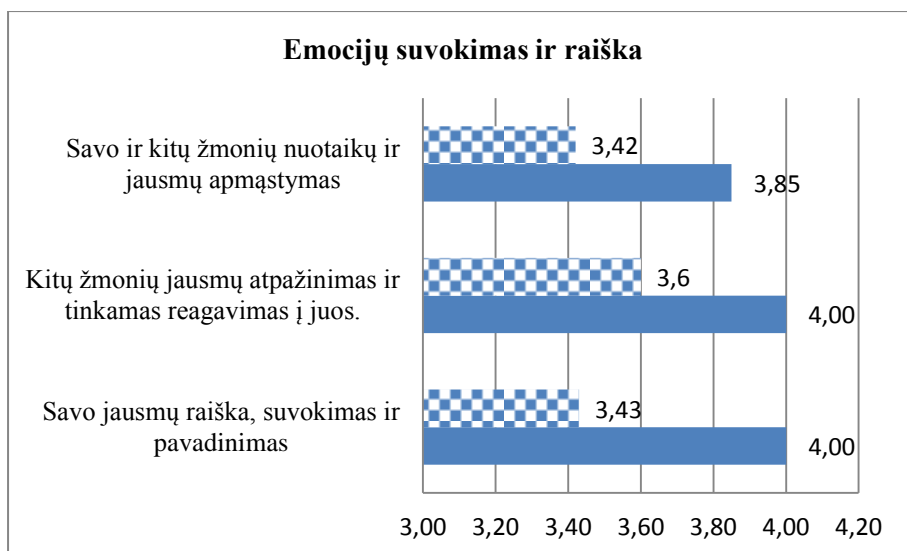


 Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lankė ikimokyklinio ugdymo įstaigas

26 pav. Fizinio aktyvumo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Šioje įgūdžių grupėje vaikų lankusių ikimokyklinio ugdymo įstaigas įgūdžiai vertinami labai gerai, visų šioje grupėje išskirtų indikatorių įvertinimas pasiskirstė panašiai, fizinės vaiko savybės informantai įvertino 4,25, smulkiosios motorikos įgūdžius 4,32 balo, stambiosios motorikos įgūdžius 4,28 balo. Vaikų, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigų rezultatai taip pat panašūs, informantų įvertinti vidutiniškai turimais įgūdžiais, geriausias įvertinimas atiteko fizinėms vaiko savybėms 3,39 balo, stambiajai motorikai 3,35 balo, smulkiosios motorikos įgūdžiui 3,17 balo, jis buvo įvertintas kaip vaikų nelankusių ikimokyklinės ugdymo įstaigos išlavintu prasčiausiai.

Emocijų suvokimas ir raiška. Šioje grupėje nagrinėjama vaikų emocijų supratimas, gebėjimas įvardinti savo ir kitų emocijas (27 pav.).

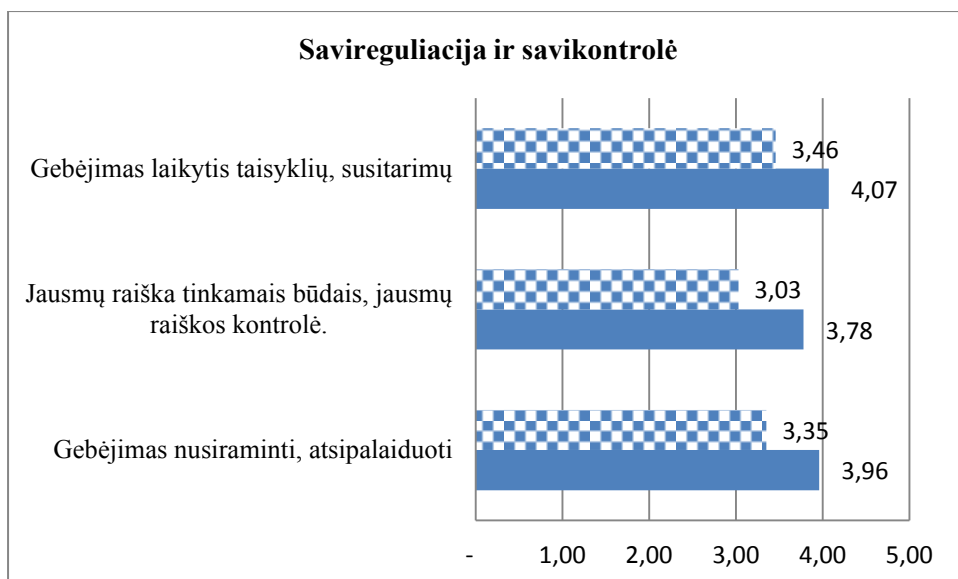


Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas

27 pav. Emocijų suvokimas ir raiška įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas turi vidutiniškus gebėjimus savo ir kitų žmonių nuotaikų ir jausmų apmąstymo srityje 3,85 balo, kitus šios grupės įgūdžius informantai įvertino labai gerai, kitų žmonių atpažinimo ir tinkamo reagavimo į juos įgūdžiui informantai skyrė 4 balus, toks pat įvertinimas atiteko ir savo jausmų raiškai, suvokimui ir pavadinimui. Remiantis informantų įvertinimais vaikams nelankiusiems ikimokyklinio ugdymo įstaigų sunkiau suvokti tiek savo tiek kitų žmonių emocijas, jausmus ir juos įvardinti 3,43 balo, savo ir kitų žmonių nuotaikų ir jausmų apmąstymo įgūdžiui informantai skyrė 3,42 balo, o kitų žmonių jausmų atpažinimo ir tinkamo reagavimo į juos įgūdžiui informantai skyrė 3,6 balo.

Savireguliacija ir kontrolė. Šioje grupėje nagrinėjama vaikų gebėjimas kontroliuoti savo jausmus ir emocijas (28 pav.).

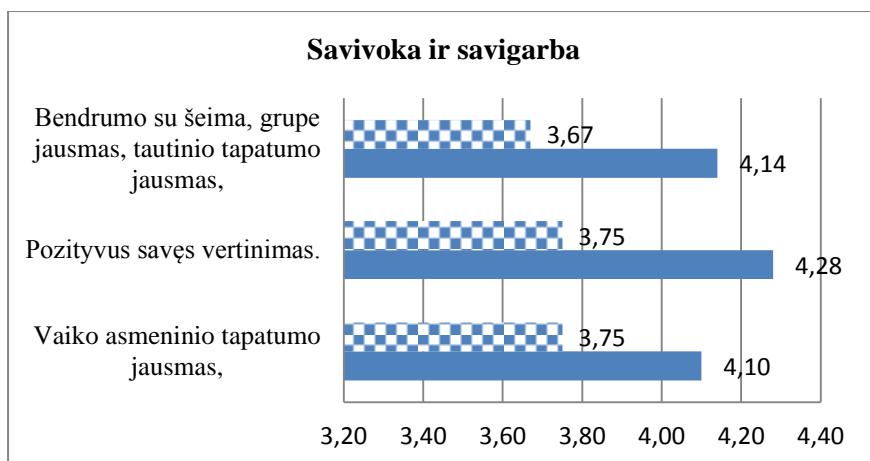


Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas

28 pav. Savireguliacijos ir savikontrolės įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Nagrinėjant vaikų lankiusių ikimokyklinio ugdymo įstaigas savireguliacijos ir savikontrolės įgūdžių grupėje geriausi rezultatai buvo gauti gebėjime laikytis taisyklių ir susitarimų 4,07 balo, prasčiausi rezultatai pastebėti jausmų raiškoje ir jausmų raiškos kontrolėje 3,78 balo. Tyrimas parodė, kad vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų taip pat kaip ir vaikai lanke geriausius rezultatus turi gebėjime laikytis taisyklių ir susitarimų 3,46 balo, prasčiausius jausmų raiškoje ir jausmų raiškos kontrolėje 3,03 balo.

Savivoka ir savigarba. Šioje grupėje nagrinėjama vaiko gebėjimas suvokti kas aš esu? Pasitikėjimas savo jėgomis, gebėjimas save vertinti pozityviai (29 pav.)

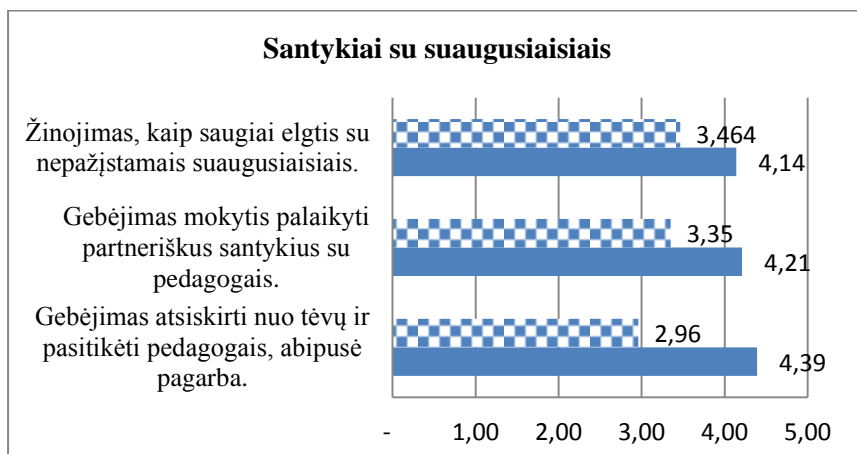


Vaikai nelymone ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas

29 pav. Savivokos ir savigarbos įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas pasižymi pozityviu savęs vertinimu 4,28 balo, tačiau mažiausius įgūdžius turi asmeninio tapatumo srityje 4,10 balo. Vaikai nelymone ikimokyklinio ugdymo įstaigų šioje įgūdžių grupėje rezultatai prastesni, vaikams trūksta tapatumo jausmo 3,75 balo, pozityvaus savęs vertinimo 3,75 balo, bendrumo jausmo lyginant su lankiusiais 3,67 balo.

Santykiai su suaugusiais. Šioje grupėje siekiama išsiaiškinti vaiko gebėjimu pasitikėti suaugusiais, pagarba jiems, gebėjimas bendrauti (30 pav.).

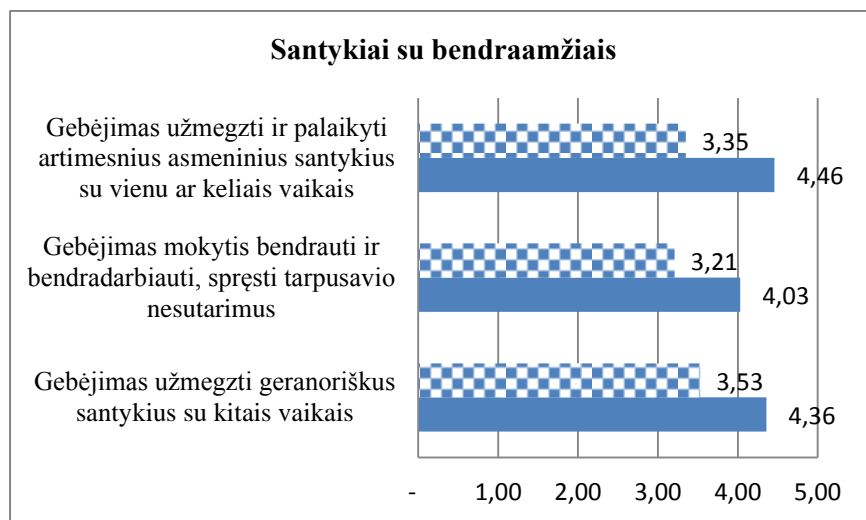




Vaikai nelymone ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas

30 pav. Santykių su suaugusiais įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas pasižymi labai gerais įgūdžiais santykiuose su suaugusiais, jie geriau supranta kaip reikia saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais 4,14 balo, palaiko geresnius partneriškus santykius 4,21 balo, geba atsiskirti nuo tėvų 4,39 balo. Vaikams nelankiusiems ikimokyklinių ugdymo įstaigų informantų vertinimu (blogai) sunku atsiskirti nuo tėvų, pasitikėti pedagogais 2,96 balo .

Santykiai su bendraamžiais. Šioje įgūdžių grupėje nagrinėjama vaikų gebėjimas bendrauti su bendraamžiais, santykių, pokalbių užmezgimas (31 pav.).

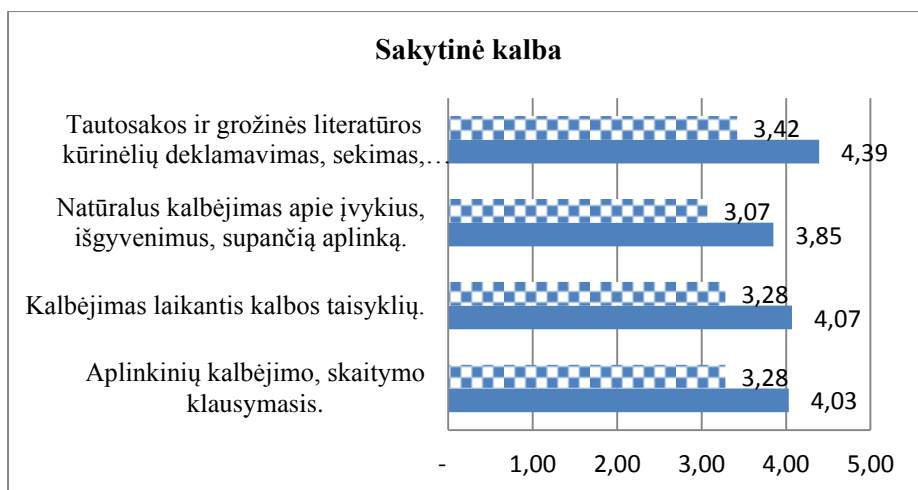




 Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas

31 pav. Santykių su bendraamžiais įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Vaikų, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigų gebėjimus informantai įvertino 3,63 balo (vidutiniškai) šiems vaikams sunkiau sekasi užmegzti ir palaikyti santykius su kitais vaikais, lyginant su vaikais, kurie lankė ikimokyklinio ugdymo įstaigas, šios grupės vaikų gebėjimą bendrauti su bendraamžiais informantai įvertino 4,28 balo (labai gerai).

Sakytinė kalba. Šie gebėjimai apibūdina vaikų gebėjimą perduoti žodinę informaciją, išklausti kitą, daryti išvadas iš kito žmogaus pasisakymų (32 pav.).

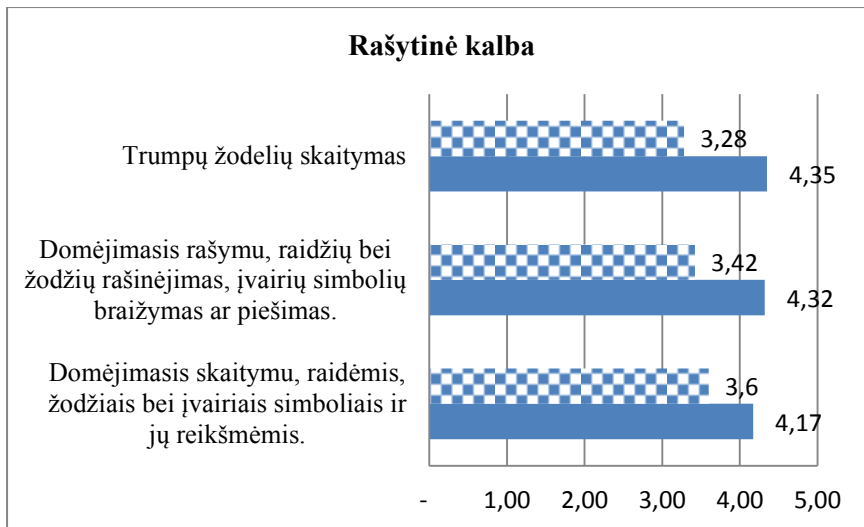


 Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigās

32 pav. Sakytinės kalbos įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Šioje įgūdžių grupėje vaikams lankiusiems ikimokyklinio ugdymo įstaigas informantų teigimu sunkiausiai sekasi (vidutiniškai) natūralus kalbėjimas apie įvykius, supančią aplinką 3,85 balo, geriausius rezultatus informantai pastebi tautosakos ir grožinės literatūros kūrinių deklamavime, sekime ir pasakojime 4,39 balo. Vaikų, kurie nelanke ugdymo įstaigų šios grupės gebėjimus informantai vertina 3,26 balo (vidutiniškai).

Rašytinė kalba. Ši grupė apima vaiko gebėjimą rašyti ir skaityti, domėjimąsi raidėmis (33 pav.).

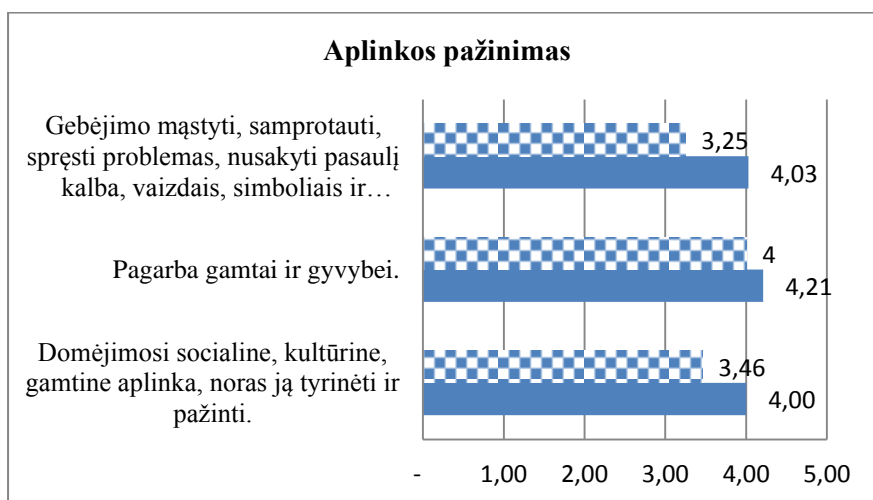


Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas

33 pav. Rašytinės kalbos įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Vaikai, kurie lankė ikimokyklinio ugdymo įstaigas pradėję lankyti pradinio ugdymo mokyklas pasižymi geresniais rezultatais trumpų žodelių skaityme 4,35 balo, labiau domisi rašymu, skaitymu 4,17 balo. Informantai šią įgūdžių grupę įvertino 4,08 (labai gerai). Vaikų, kurie nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų gebėjimus informantai vertina 3,26 balo (vidutiniškai).

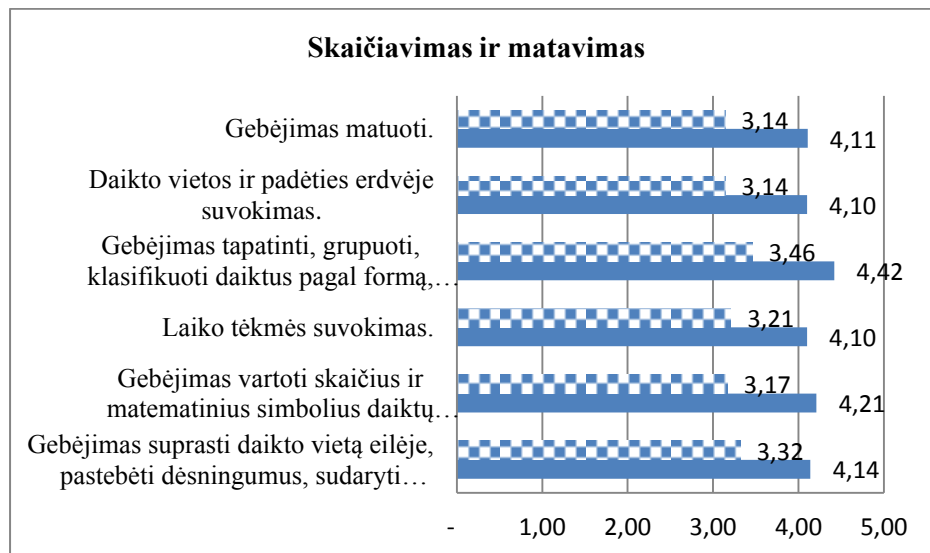
Aplinkos pažinimas. Aplinkos pažinimas tai noras sužinoti, išmokti, suprasti, kas vyksta aplinkui (34 pav.).





34 pav. Aplinkos pažinimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Informantų teigimu vaikai lanke ir nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų pasižymi panašiu pagarbos gamtai ir gyvybei jausmu, nelankiusieji 4 balo, lankiusieji 4,21 balo. Kituose grupėse skirtumai pastebėti didesni gebėjimą mąstyti, samprotauti, nusakyti pasaulį įvairiais būdais informantai įvertino 3,25 balo nelankiusieji ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikai ir 4,03 balo ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankiusieji vaikai. Domėjimasis socialine, kultūrine gamtine aplinka informantai įvertino 3,46 balo nelankiusieji ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikai ir 4 balo ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankiusieji vaikai. Taigi, šio įgūdžių grupėje lankiusieji ikimokyklinio ugdymo įstaigas vaikai informantų yra vertinami geriau, nei nelankiusieji.

Skaičiavimas ir matavimas. Vaiko gebėjimas nusakyti kiek? kelintas? , gebėjimas suprasti ženklus, nusakomas šioje įgūdžių grupėje (35 pav.).

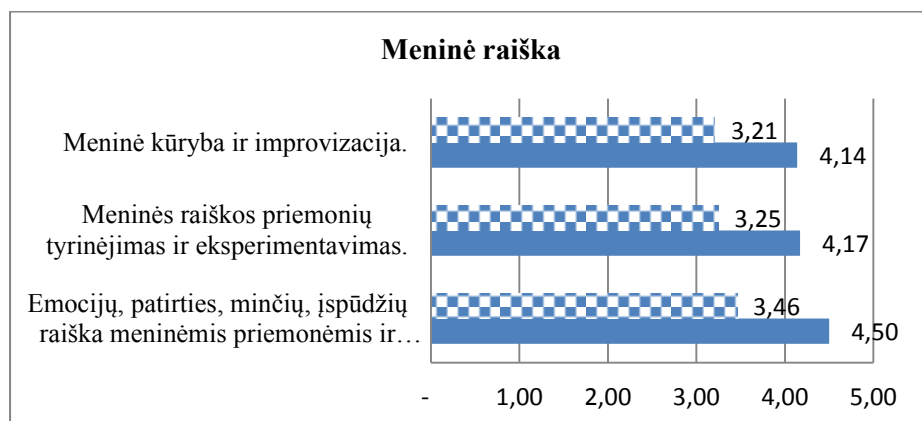




 Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas

35 pav. Skaičiavimo ir matavimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Informantai vaikų lankusių ikimokyklinio ugdymo įstaigas šioje įgūdžių grupėje vertina 4,18 (labai gerai). Vaikų, kurie nelankė ugdymo įstaigos šios grupės įgūdžius vertina 3,24 (vidutiniškai). Šioje įgūdžių grupėje labiausiai išsiskyrė gebėjimas vartoti skaičius ir matematinius simbolius, lankiusieji vaikai įvertinti 4,21 balo, nelankiusieji 3,17 balo.

Meninė raiška. Ši grupė aprašo vaiko išpūdžių, išgyvenimų, supratimo, emocijų, jausmų patirties gebėjimus parodyti meninės raiškos būdais (36 pav.).

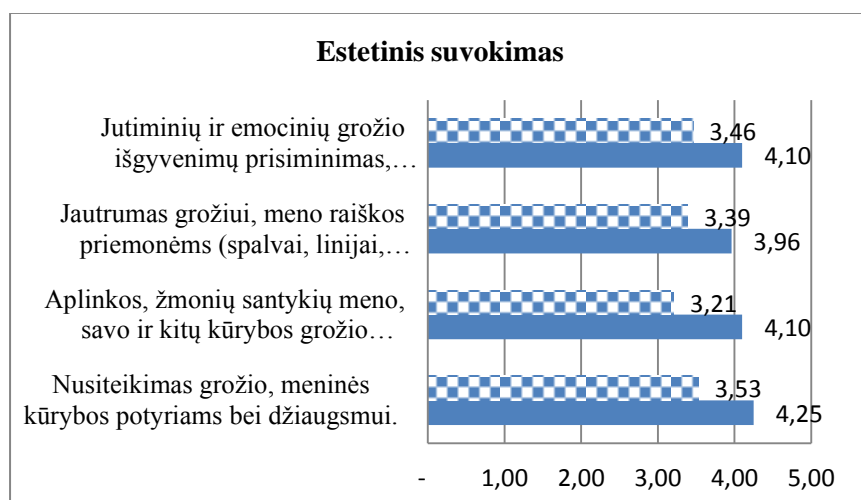


 Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas

36 pav. Meninės raiškos įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Šioje įgūdžių grupėje informantai vaikus nelankiusius ikimokyklinio ugdymo įstaigų įvertino 3,30 balo (vidutiniškai), lankiusius 4,27 balo (labai gerai). Didžiausias skirtumas pastebimas emocijų, patirties, minčių, išpūdžių raiškoje meninėmis priemonėmis, lankiusieji vaikai įvertinti 4,50 balo, nelankiusieji 3,46 balo.

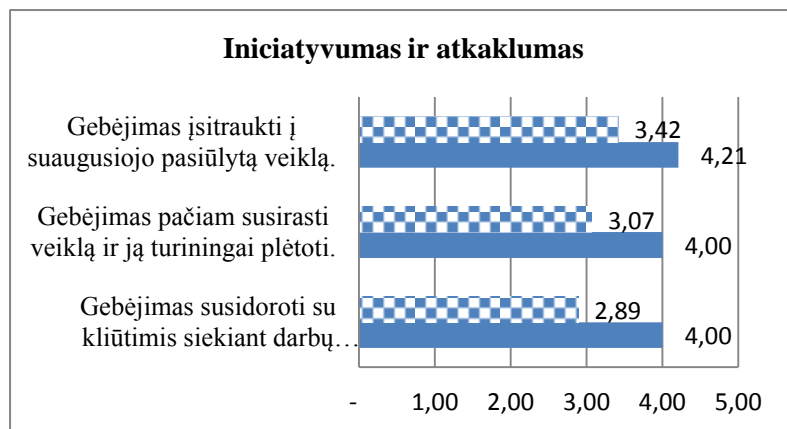
Estetinis suvokimas. Estetinis suvokimo įgūdis suprantamas kaip vaiko gebėjimas įvertinti supančios aplinkos grožį, meno kūrinių grožį, gebėjimas reflektuoti apie matomus vaizdus (37 pav.).





37 pav. Estetinio suvokimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Informantų teigimu vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas prasčiausius gebėjimus turi jautrumė grožiui, meno raiškos priemonėmis 3,96 balo, geriausi rezultatai pastebėti nusiteikime grožiui, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui. Vaikų kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigų informantai prasčiausiai vertina aplinkos, žmonių santykių meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajautą 3,21 balo, geriausi įgūdžiai, remiantis informantų vertinimu, pastebimi nusiteikimas grožio, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui 3,53 balo. Iš gautų informantų įvertinimų matome, kad vaikų kurie lankė ikimokyklinines ugdymo įstaigas įvertinimai yra aukštesni, apskaičiavus visus įgūdžius bendrai gauti rezultatai pasiskirstė taip: lankiusius ikimokyklinines ugdymo įstaigas informantai įvertino 4,10 balo, nelankiusius 3,39 balo.

Iniciatyvumas ir atkaklumas. Šioje įgūdžių grupėje aprašomas vaikų smalsumas, atkaklumas ilgesnį laiką užsiimti viena veikla, nepalikti neatliktų užduočių (38 pav.).

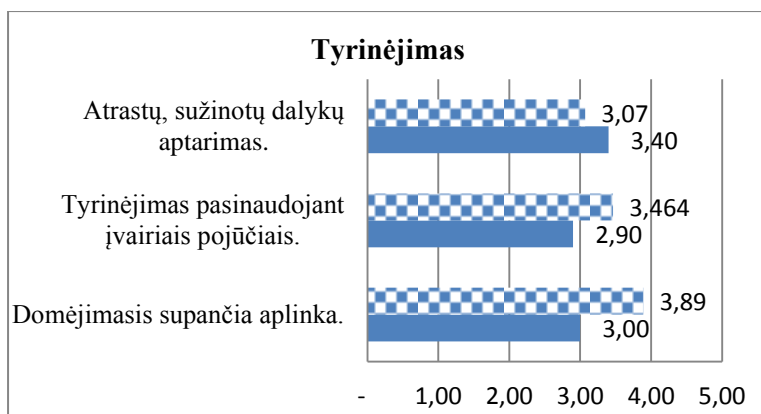


 Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas

38 pav. Iniciatyvumo ir atkaklumo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Informantai vaikų, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigos gebėjimus susidoroti su kliūtimis siekiant darbų užbaigimo įvertino 2 (blogai), kai tuo tarpu vaikus, kurie lankė ikimokyklinio ugdymo įstaigas šios grupės gebėjimus įvertino 4(labai gerai). Abi vaikų grupės šioje įgūdžių srityje geriausius rezultatus pedagogai vertina gebėjime įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą veiklą.

Tyrinėjimas. Tyrinėjimą galima apibūdinti kaip vaiko smalsumą, gebėjimą kelti problemas, gebėjimą apmąstyti. Tai procesas kurio metu vaikai ieško atsakymų, atlieka bandymus (39 pav.).

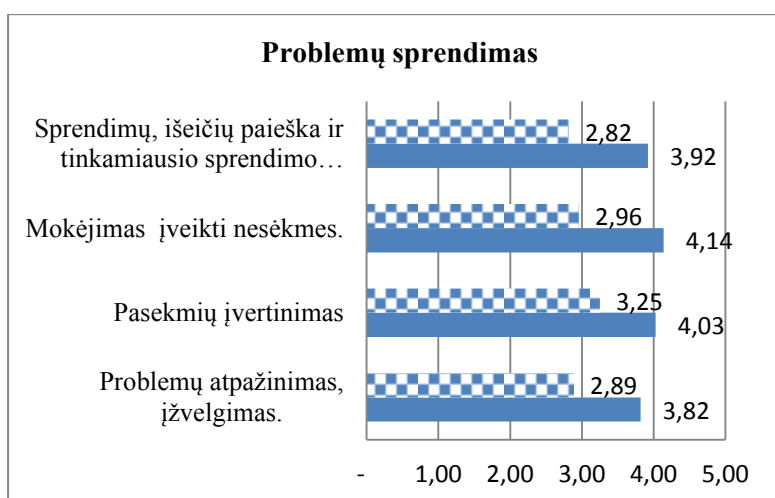


Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas

39 pav. Tyrinėjimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Pasak, informantų vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigų pasižymi silpnai išugdyti gebėjimu aptarti atrastus, sužinotus dalykus 3,07 balo, tačiau informantai pastebi, kad šioje įgūdžių grupėje šie vaikai domisi supančią aplinką 3,89 balo. Vaikų, kurie lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas įgūdžius informantai vertina taip: atrastų, sužinotų dalykų aptarimas 4,17 balo, tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais 4,28 balo, domėjimasis supančią aplinką 4,50 balo.

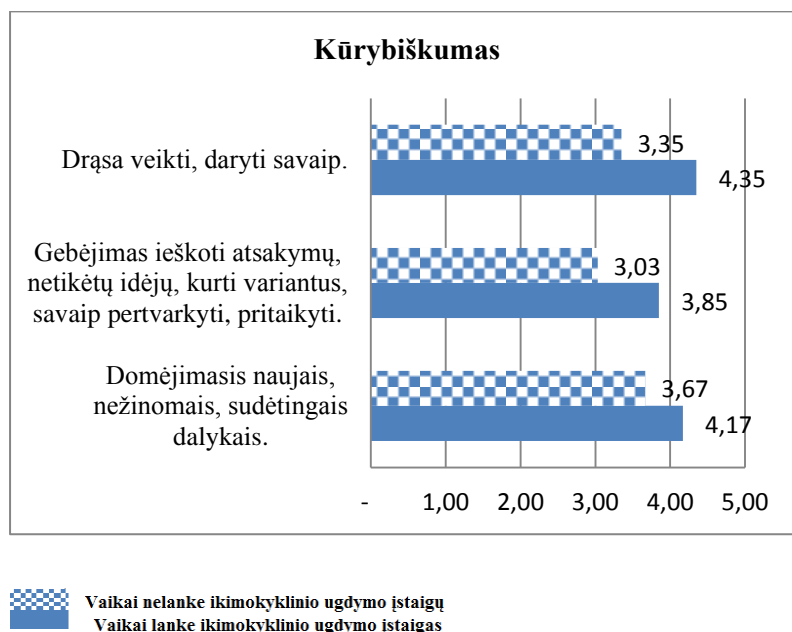
Problemų sprendimas. Problemų sprendimas suprantas kaip vaiko gebėjimas suprasti susidariusias situacijas, įvertinti jas, pritaikyti turimas žinias ieškant sprendimo būdo (40 pav.).



40 pav. Problemų sprendimo įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Abiejų grupių vaikams sunkiausiai sekasi atpažinti problemas, jas išvelgti, lankiusius vaikus informantai įvertino 3,92 balo, nelankiusius ikimokyklinių ugdymo įstaigų 2,96 balo. Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas geriausiai įgūdžius anot informantų turi mokėjime įveikti nesėkmes 4,14 balo, vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigų pasižymi itin prastu gebėjimu problemos sprendimų, išeičių ir tinkamiausio sprendimo pasirinkime bei įgyvendinime 2,82 balo.

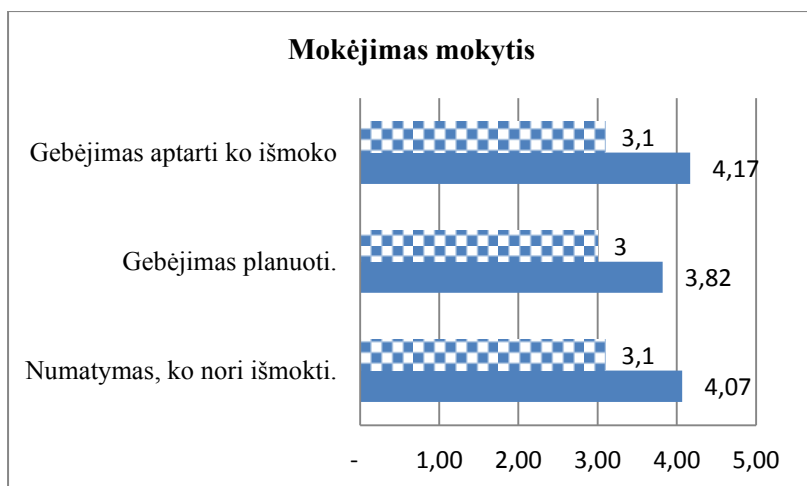
Kūrybiškumas. Vaiko kūrybiškumas suprantas kaip gebėjimas pritaikyti turimas žinias įvairiose, neįprastose situacijose, gebėjimas rasti išeitį iš susidariusios padėties (41 pav.).



41 pav. Kūrybiškumo įgūdžio tyrimo rezultatų analizė

Remiantis informantų įvertinimais vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas pasižymi geresniais įgūdžiais kūrybiškumo srityje, šių vaikų grupė pasižymi geresniais gebėjimais daryti, veikti savaip 4,35 balo. Vaikams, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigos sunkiau sekasi ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti savaip 3,03 balo.

Mokėjimas mokytis. Mokėjimas mokytis suprantamas kaip noras išmokti naujų, dar nežinomų dalykų, didesnė motyvacija išmokti, suprasti, atrasti (42 pav.).



Vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigų
 Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas

42 pav. Mokėjimo mokytis įgūdžių tyrimo rezultatų analizė

Abi grupės vaikų prasčiausius gebėjimus, remiantis informantų vertinimu, turi gebėjime planuoti nelankiusius ikimokyklinio ugdymo įstaigos vaikus įvertino 3, lankiusius 3,82 balo, geriausi rezultatai pastebimi gebėjime aptarti ko išmoko, numatytu, ko nori išmokti. Nors šioje grupėje vis dėl to geresniais rezultatais informantai įvertino vaikus, kurie lankė ikimokyklinio ugdymo įstaigas 4,02 balo.

Tyrimo apibendrinimui buvo paskaičiuotas visų kriterijų vidurkis, siekiant išsiaiškinti, kuris kriterijus ikimokyklinio ugdymo sistemoje yra geriausiai išugdomas ir kurio kriterijaus išlavinimu pasižymi vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigos (lentelė nr.5).

Kriterijus	Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas	Vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas
Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	4,05	3,56
Fizinis aktyvumas	4,28	3,30
Emocijų suvokimas ir raiška	3,93	3,48
Savireguliacija ir savikontrolė	3,93	3,28
Savivoka ir savigarba	4,17	3,28
Santykiai su suaugusiais	4,24	3,25
Santykiai su bendraamžiais	4,28	3,63
Sakytinė kalba	4,08	3,26

5 lentelė. Atlikto tyrimo kriterijų vidurkių lentelė

5 lentelės tęsinys.

Rašytinė kalba	4,28	3,43
Aplinkos pažinimas	4,08	3,57
Skaičiavimas ir matavimas	4,18	3,24
Meninė raiška	4,27	3,30
Estetinis suvokimas	4,10	3,39
Iniciatyvumas ir atkaklumas	4,07	3,09
Tyrinėjimas	3,1	3,47
Problemų sprendimas	3,97	2,97
Kūrybiškumas	4,02	3,35
Mokėjimas mokytis	4,02	3,06
Bendras vidurkis	4,05	3,33

5 lentelė. Atlikto tyrimo kriterijų vidurkių lentelė

Apžvelgus atlikto tyrimo duomenis galime teigti, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankiusieji vaikai remiantis informantų įvertinimais turi daug geresnę pasiruošimą mokyklai. Aukščiausi informantų įvertinimai atiteko vaikų fiziniam aktyvui 4,28 balo, santykiams su bendraamžiais 4,28 balo, rašytiniai kalbai 4,28 balo. Lyginant duomenis, matome jog visų lankiusiųjų ugdymo įstaigą vaikų įvertinimai yra aukštesni išskyrus kriterijų – tyrinėjimas kuriam atiteko tik 3,1 balo. Vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigų pasižymi aukštesniu šio kriterijaus įvertinimu, tyrinėjimas įvertintas 3,47 balo, todėl galime daryti prielaidas, kad ši grupė vaikų yra linkę į pažinimą, siekimą atrasti naujus dar nežinomas dalykus. Žemiausi informantų šios vaikų grupės įvertinimai atiteko mokėjimui mokytis 3,06 balo, iniciatyvumui ir atkaklumui 3,09 balo.

Atlikus bendrą kriterijų paskaičiavimą buvo gauti rezultatai, kurie leidžia daryti prielaidas, kad vaikai geriau išlavintus įgūdžius turi, kuomet iki pradėjus lankyti pradinio ugdymo mokyklą yra lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas, informantų įvertinimais šių vaikų įgūdžiai įvertinti 4,05 balo. Vaikai nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigos, remiantis atlikto tyrimo rezultatais turi vidutiniškai išugdytus įgūdžius, informantai šiai grupei skyrė 3,33 balo.

3.2 Veiksnių turinčių įtakos lygaus starto galimybių užtikrinimui ikimokyklinėse ugdymo sistemose, informantų refleksijos

Atlikus tyrimo rezultatų analizę, su pasirinktais informantais buvo atliekas iš dalies struktūruotas interviu, siekiant išgirsti refleksijas apie gautus rezultatus bei pedagogų

nuomonę apie vaikus lankiusius ikimokyklines ugdymo įstaigas ir vaikus nelankiusius ikimokyklinio ugdymo įstaigų.

Informantas X teigia: „Vaikai lankę ikimokyklines ugdymo įstaigas yra žymiau labiau išsiblaškę, nei tie kurie nelankė. Jiems sunkiau sekasi suprasti kas yra pamoka ir kaip joje elgtis. Jie nori žaisti, atlikus vos kelias užduotis, nes darželiuose taip būna įpratę. Nors, turiu pripažinti, kad šiai grupei vaikų lengviau sekasi bendrauti, susirasti naujų draugų, jie laisviau jaučiasi prie pedagogų, lengviau išsako kas gerai ir kas blogai.

Vaikai kurie nelankė darželių yra drausmingesni, jie labiau siekia sužinoti, atrasti naujus dalykus, nes jiems daug kas yra nauja. Šitų vaikų pasiruošimas mokyklai labai priklauso nuo žmonių su kuriais jie buvo tą laiką, dažnai rūpestingos mamytės padaro daug daugiau nei pedagogai.“

Informantas Y teigia: „Vaikai kurie lankė ikimokyklines ugdymo įstaigas turi geresnius įgūdžius visose srityse. Didžiausius skirtumus jaučiu emocijų suvokime ir raiškoje, darželiuose vaikai mokomi kaip tai daryti, kaip atpažinti, vaikai kurie nelankė sunkiau tai suvokia, nes sutinka mažiau žmonių, su tais žmonėmis būna trumpesni laiką.

Vaikams kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigų sunkiau suprasti būvimą kolektyve, jie dažniausiai būna pripratę būti vienais. Tačiau šiems vaikams labiau rūpi atrasti naujus dalykus, jie jaučia poreikį sužinoti, nes jų žinios būna dažniausiai mažesnis, todėl šie vaikai daugiau klausinėja.

Sunkiausias dalykas pradėjus lankyti mokyklą šiems vaikams būna sunku atsiskirti su tėvais, jie to nepriima kaip savaimę suprantamo proceso. Mano patirtyje yra buvę, kad šiems vaikams reikia ir psichologo pagalbos.

Mano nuomone vaikams reikia lankyti ikimokyklines ugdymo įstaigas, nes vaikams reikia kolektyvo, reikia bendravimo, nes vaikai geriausiai mokosi vieni iš kitų.“

Informantas Z teigia: „Manau kad vaikai kurie lankė darželį yra socialiai pasiruošę mokyklai geriau. Labiausiai pastebiu, kad ši grupė vaikų yra savarankiškesni, jie įpratę viską daryti patys, nes žino, kad mama už juos nepadarys.

Žinoma būna ir išimčių, bet tokiu atveju tėvai turi daug dirbti su vaiku, mokyti, bendrauti. O šiuolaikiniame pasaulyje tėvams tai yra sudėtinga. Todėl tokie vaikai atėję į

mokyklą jaučiasi pasimetę, išsigandę, jiems sunku skirtis su tėvais, užmegzti bendravimą su kitais vaikais.“

3.3 Lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinėse ugdymo sistemose.

Tyrimo rezultatų aptarimas, diskusija

Apibendrinat gautus duomenis, galime teigti, kad vaikų kurie lankė ikimokyklines ugdymo įstaigas informantai vertina palankiau. Remiantis informantų įvertimais galime teigti, kad šių vaikų įgūdžiai yra geriau išlavinti, lyginant su vaikais kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigų.

Geriausią įgūdžių atlikus tyrimą vaikų lankusių ikimokyklines ugdymo įstaigas pastebėta santykiuose su bendraamžiais, rašytinėje kalboje ir fiziniame aktyvume, šias grupes informantai įvertino 4,28 balo. Nelankusių ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikų informantai įvertino santykiuose su bendraamžiais 3,63 balo.

17 - iolikoje kriterijų grupėse lankiusieji ikimokyklines ugdymo įstaigas vaikai buvo įvertinami aukštesniais įvertinimais, ir tik vienoje įgūdžių grupėje buvo pastebėtas nelankiusių vaikų pranašumas. Nelankiusių ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikų geresnis rezultatas buvo pasiektas tyrinėjimo kriterijuje 3,47 balo. Šioje kriterijų grupėje labiausia išsiskyrė domėjimosi supančią aplinką indikatorius, kuris informantų buvo įvertintas 3,89 balo, žemiausiai įvertintas atrastų, sužinotų dalykų aptarimas 3,07 balo. Vaikai lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas šiame kriterijuje informantų buvo įvertinti 3,1 balo. Žemiausias įvertinimas atiteko tyrinėjimo pasinaudojant įvairiais pojūčiais indikatoriumi, kuriam atiteko tik 2,9 balo, aukščiausiai šioje indikatorių grupėje įvertintas vaikų gebėjimas aptarti atrastus, sužinotus dalykus 3,4 balo.

Lyginant abiejų tyrimo metodų gautus rezultatus galime teigti, kad vaikai, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigos pradinio ugdymo mokyklas pradeda lankyti turintys prastesnius įgūdžius nei tie vaikai, kurie iki pradėdant lankyti mokyklą, lankė ikimokyklinio ugdymo įstaigas. Bendras informantų vertinimas yra toks: lankiusių vaikų įgūdžiai įvertinti 4,05 balo, o vaikų, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigų įgūdžiai įvertinti 3,33 balo. Taigi remiantis šiais rezultatais galime teigti, kad vaikai, kurie iki pradėjęs lankyti pradinio ugdymo mokyklą yra geriau pasiruošę mokytis pagal pradinio ugdymo programą.

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros šaltinių analizę apibrėžtos lygaus starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinėse ugdymo sistemose sąvokos:

Lygaus starto galimybės – įgūdžiai, gebėjimai reikalingi mokytis pradinio ugdymo mokykloje.

Lygias starto galimybes užtikrinančios aplinkos – aplinkos, kuriose vaikai yra ugdomi iki jam pradėjus lankyti pradinio ugdymo mokyklą.

2. Tyrimo metodologijos pagrindą sudarė lygių starto galimybių užtikrinimo ikimokyklinėse ugdymo įstaigose veiksnų modelis. Remiantis modeliu išskirta 18 kriterijų ir 61 indikatorius. Atskleidžiant veiksnų, turinčių įtakos lygaus starto galimybių užtikrinimui ikimokyklinėse ugdymo sistemose, pasirinktas kokybinis ir kiekybinis tyrimas, naudojant klausimyną ir iš dalies struktūruotą interviu.
3. Atlikus veiksnų, turinčių įtakos lygaus starto galimybių užtikrinimui ikimokyklinėse ugdymo sistemose tyrimą, nustatyta, kad:

- Vaikai, lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas yra geriau pasiruošę mokyklai t. y. remiantis informantų vertinimu šių vaikų įgūdžiai yra geriau išlavinti.
- Nelankiusių ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikų geresnis rezultatas, nei lankiusių ikimokyklinės ugdymo įstaigas, buvo pasiektas tyrinėjimo kriterijuje 3,47 balo. Šioje kriterijų grupėje labiausia išsiskyrė domėjimosi supančią aplinką indikatorius, kuris informantų buvo įvertintas 3,89 balo.
- Vaikų lankiusių ikimokyklinės ugdymo įstaigas geriausiai įgūdžiai pastebėti santykiuose su bendraamžiais, rašytinėje kalboje ir fiziniame aktyvume, šias grupes informantai įvertino 4,28 balo.
- Bendras informantų vertinimas yra toks: lankiusių vaikų įgūdžiai įvertinti 4,05 balo, o vaikų, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigų įgūdžiai įvertinti 3,33 balo.

Rekomendacijos

Kitiems tyrėjams: rekomenduojama atlikti platesnį tyrimą, įtraukiant daugiau neformaliojo ugdymo įstaigų, kad būtų galima nustatyti tirtą atvejį platesniu mastu. Taip pat būtų naudinga atlikti tyrimą, kuris parodytų alternatyviasias ugdymo programas pasirinkusių vaikų įgūdžius, pradėjus lankyti mokyklą, naudojantis šiame tyrime sudarytu instrumentu.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams: priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo grupėje skirti daugiau dėmesio vaikų pratinimui prie tvarkos ir elgesio pamokoje, domėtis kokias papildomais ugdymo būdais galima būtų gerinti vaikų emocijų suvokimo ir raiškos įgūdžius.

Tėvams: siekti vaikus, kurie yra ugdomo namuose, ugdyti kryptingai t.y. būti susipažinusiems ir stengtis namuose teikiamą ugdymą priartinti prie ugdymo, kuris yra teikiamas ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Literatūra

1. Alternatyvaus ugdymo švietimo sistemoje gairės, 2007
2. Balčiūnaitė, R. Sociologiniai tyrimai. Praktiniai patarimai, kaip atlikti kokybiškus ir patikimus tyrimus savo bendruomenėje. 2014 [interaktyvus], [žiūrėta gegužės 1, 2016]. Prieiga per internetą : http://www.kaunorvvg.lt/info/sociologiniai_tyrimai.pdf.
3. Bitinas, B. Edukologinių tyrimų metodologiniai vingiai. Vilniaus pedagoginis universitetas, 2006.
4. Cibulskas, G. Švietimo subjektų pasipriešinimui edukaciniams pokyčiams įtaką darantys veiksniai. Lietuvos švietimo reformos atvejis. Daktaro disertacija, Kauno technologijos universitetas, 2006
5. Cotton, K; Conklin, N, F. Research on Early Childhood. Prieiga per internetą: <http://www.nwrel.org/archive/sirs/3/topsyn3.html>
6. Garbonkienė , V., Kucinienė, M. Montesoriškas auklėjimas. 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą : <http://montesoriskasauklejimas.blogspot.com/>.
7. Gudynas, P. ir kt. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos. Vilnius, 2003.
8. Glebuviienė, V. S. ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas: programos ir vaikų gyvenimo organizavimas. Pedagogika, 2009. Nr. 95. ISSN 1392-0340. P.p. 167 – 173.
9. Grigaitienė, B. ir kt. Lietuvos vaikų brandumo mokyklai tyrimo ataskaita. Vilnius, 2002.
10. Hagemann, Ch.; Borner, I. Vaikų rengimas mokyklai pagal M. Montessori. Kaunas: Šviesa. 2004.
11. Kardelis, K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas, 2002
12. Lietuvos respublikos Seimo nutarimas, 2000 m. lapkričio 9 d. Nr. IX-20
13. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003
14. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2004
15. McFarland, Sonnie; McFarland, Jim. Montessori Parenting. Montessori Life, 1, 2013. P. p. 30 -39.
16. Maloney, C. More likely than their peers to graduate from high school Schumer The Economic Benefits of Investing in High-Quality Preschool Education. 2007 Prieiga

- per internetą:
<http://jec.senate.gov/archive/Documents/Reports/05.22.07PreschoolEducation.pdf>
17. Lietuvių kalbos žodynas, 2016. Peržiūrėta 2016 m. gegužės 1 d. Prieiga per internetą :
<http://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas>
 18. Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. „Šviesa“, Vilnius, 2014. ISBN 978-5-430-06366-5
 19. Luobikienė, I. Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika . „Technologija“, Kaunas, 2000. ISBN: 9986137756
 20. Monkevičienė, O. Ir kt. Ikimokyklinio ugdymo įvairovė: esama situacija ir visuomenės lūkesčiai. Mokslinio tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008.
 21. Monkevičienė, O. Ir kt. Ugdymo paradigų iššūkiai didaktikai. Vilnius, 2014. P.p 427-470.
 22. Monkevičius, A.. Lietuvos švietimo ir mokslo ministro įsakymas: Dėl Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratos. Vilnius. 2004 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.montesoriasociacija.lt/dok1.html>>.
 23. Monkevičius, A. Lietuvos švietimo ir mokslo ministro įsakymas: Dėl Valdorfo pedagogikos Lietuvoje koncepcijos. Vilnius. 2004 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=233845&p_query=&p_tr2=>>.
 24. Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata. 2004. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 1009. <http://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimo-sistema-ikimokyklinis-ugdymas>
 25. Neifachas, S. Optimalaus priešmokyklinio ugdymo konceptualizavimosi kontekstai. Vilnius, 2004
 26. Netradicinio ugdymo koncepcija, 2010
 27. Priešmokyklinis ugdymas. Straipsnių rinkinys. Antra knyga - Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
 28. Sabaliauskienė, R. Stebėseną ir vertinimas. Užsienio patirtis. Vilnius. 2015
 29. Schulman, K. Overlooked Benefits of Prekindergarten. National Institute for Early Education Research. The Institute, New Brunswick, New Jersey. 2005. Prieiga per internetą: <http://nieer.org/resources/policyreports/report6.pdf>
 30. Terminų žodynas. 2009 – 2016. Peržiūrėta 2016, balandžio 30. Prieiga per internetą <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas>

31. Tidikis, R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Lietuvos teisės universitetas, Vilnius, 2003. ISBN 9955-563-26-5
32. Tumelis, J. ir kt. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. T 4, p.p 24.
33. Tureikytė D. Sociologinių tyrimų metodologija ir metodai. Sociologija. Kaunas, 2004. P.p. 20-40
34. Valdorfo pedagogikos Lietuvoje Konceptija, 2004
35. Valstybinė švietimo 2013 -2022 metų strategija, 2013

Priedai

Priedas Nr. 1. Klausimynas

Gerbiamasis informante,

Kauno technologijos universiteto, Edukologijos katedros antro kurso magistrantė, Raimonda Duobienė atlieka tyrimą, kurio tikslas – Nustatyti lygių starto galimybių užtikrinimą ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Šiame tyrime siekiama ištirti lygias starto galimybes ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir ar matomas skirtumas tarp vaikų kurie lankė ikimokyklinio ugdymo įstaigas tarp tų kurie nelankė ugdymo įstaigų, todėl jūsų atsakymai į klausimus padėtų įgyvendinti šį tikslą. Anketos atsakymai bus naudojami tyrėjos magistriniame darbe. Esant pageidavimui galėsite susipažinti su magistrinio darbo tezėmis. Prašome pateiktą teiginį, kuris aprašo vaikų pasiruošimą mokyklai įvertinti nuo 1 (labai blogai) iki 5 (puikiai),

Užtikrinamas Jūsų pateiktos informacijos konfidencialumas.

Eil. Nr.	Įgūdis	Vaikai lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas					Vaikai nelanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.	Taisyklingos laikysenos įgūdis	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.	Saugaus elgesio įgūdis	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3.	Asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.	Kūno švaros ir aplinkos tvarkos įgūdis	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5.	Stambiosios motorikos įgūdžiai	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6.	Smulkiosios motorikos įgūdžiai	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7.	Fizinės vaiko savybės	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.	Savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
9.	Kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
10.	Savo ir kitų žmonių nuotaikų ir jausmų apmąstymas	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
11.	Gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
12.	Jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
13.	Gebėjimas laikytis taisyklių, susitarimų	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
14.	Vaiko asmeninio tapatumo jausmas,	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
15.	Pozityvus savęs vertinimas.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
16.	Bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas,	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
17.	Gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais, abipusė pagarba.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
18.	Gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su pedagogais.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
19.	Žinojimas, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
20.	Gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
21.	Gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
22.	Gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
23.	Aplinkinių kalbėjimo, skaitymo klausymasis.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
24.	Kalbėjimas laikantis kalbos taisyklių.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
25.	Natūralus kalbėjimas apie įvykius, išgyvenimus, supančią aplinką.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
26.	Tautosakos ir grožinės literatūros kūrinėlių	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

	deklamavimas, sekimas, pasakojimas.											
27.	Domėjimasis skaitymu, raidėmis, žodžiais bei įvairiais simboliais ir jų reikšmėmis.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
28.	Domėjimasis rašymu, raidžių bei žodžių rašinėjimas, įvairių simbolių braižymas ar piešimas.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
29.	Trumpų žodelių skaitymas	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
30.	Domėjimosi socialine, kultūrine, gamtine aplinka, noras ją tyrinėti ir pažinti.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
31.	Pagarba gamtai ir gyvybei.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
32.	Gebėjimo mąstyti, samprotauti, spręsti problemas, nusakyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais ir kitais būdais.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
33.	Gebėjimas suprasti daikto vietą eilėje, pastebėti dėsningumus, sudaryti įvairias sekas.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
34.	Gebėjimas vartoti skaičius ir matematinius simbolius daiktų kiekiui žymėti, daiktų grupėms palyginti pagal kiekį,	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
35.	Laiko tėkmės suvokimas.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
36.	Gebėjimas tapatinti, grupuoti, klasifikuoti daiktus pagal formą, dydį, spalvą.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
37.	Daikto vietos ir padėties erdvėje suvokimas.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
38.	Gebėjimas matuoti.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
39.	Emocijų, patirties, minčių, įspūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
40.	Meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
41.	Meninė kūryba ir improvizacija.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
42.	Nusiteikimas grožio, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
43.	Aplinkos, žmonių santykių meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
44.	Jautrumas grožiui, meno raiškos priemonėms (spalvai, linijai, formai, judesiui, muzikai)	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
45.	Jutiminių ir emocijų grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalijimasis su kitais.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
46.	Gebėjimas susidoroti su kliūtimis siekiant darbų užbaigimo	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	

47.	Gebėjimas pačiam susirasti veiklą ir ją turiningai plėtoti.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
48.	Gebėjimas įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą veiklą.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
49.	Domėjimasis supančia aplinka.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
50.	Tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
51.	Atrastų, sužinotų dalykų aptarimas.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
52.	Problemų atpažinimas, išvėlgimas.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
53.	Pasekmių įvertinimas	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
54.	Mokėjimas įveikti nesėkmes.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
55.	Sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
56.	Domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
57.	Gebėjimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
58.	Drąsa veikti, daryti savaip.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
59.	Numatymas, ko nori išmokti.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
60.	Gebėjimas planuoti.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
61.	Gebėjimas aptarti ko išmoko	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

Priedas Nr.2. Kriterijų lentelė

Kriterijai
Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai
Fizinis aktyvumas
Emocijų suvokimas ir raiška
Savireguliacija ir savikontrolė
Savivoka ir savigarba
Santykiai su suaugusiais
Santykiai su bendraamžiais
Sakytinė kalba
Rašytinė kalba
Aplinkos pažinimas
Skaičiavimas ir matavimas
Meninė raiška
Estetinis suvokimas
Iniciatyvumas ir atkaklumas
Tyrinėjimas
Problemų sprendimas
Kūrybiškumas
Mokėjimas mokytis

Priedas Nr. 3. Indikatorių lentelė

Kriterijai	Indikatoriai
-------------------	---------------------

Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	<ul style="list-style-type: none"> • Taisyklingos laikysenos įgūdis • Saugaus elgesio įgūdis • Asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai • Kūno švaros ir aplinkos tvarkos įgūdis
Fizinis aktyvumas	<ul style="list-style-type: none"> • Stambiosios motorikos įgūdžiai • Smulkiosios motorikos įgūdžiai • Fizinės vaiko savybės
Emocijų suvokimas ir raiška	<ul style="list-style-type: none"> • Savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas • Kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos. • Savo ir kitų žmonių nuotaikų ir jausmų apmąstymas
Savireguliacija ir savikontrolė	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti • Jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė. • Gebėjimas laikytis taisyklių, susitarimų.
Savivoka ir savigarba	<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko asmeninio tapatumo jausmas • Pozityvus savęs vertinimas. • Bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas.
Santykiai su suaugusiais	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais, abipusė pagarba. • Gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su pedagogais. • Žinojimas, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.
Santykiai su bendraamžiais	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais • Gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus • Gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais
Sakytinė kalba	<ul style="list-style-type: none"> • Aplinkinių kalbėjimo, skaitymo klausymasis. • Kalbėjimas laikantis kalbos taisyklių. • Natūralus kalbėjimas apie įvykius, išgyvenimus, supančią aplinką.

	<ul style="list-style-type: none"> • Tautosakos ir grožinės literatūros kūrinėlių deklamavimas, sekimas, pasakojimas.
Rašytinė kalba	<ul style="list-style-type: none"> • Domėjimasis skaitymu, raidėmis, žodžiais bei įvairiais simboliais ir jų reikšmėmis. • Domėjimasis rašymu, raidžių bei žodžių rašinėjimas, įvairių simbolių braižymas ar piešimas. • Trumpų žodelių skaitymas
Aplinkos pažinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Domėjimosi socialine, kultūrine, gamtine aplinka, noras ją tyrinėti ir pažinti. • Pagarba gamtai ir gyvybei. • Gebėjimo mąstyti, samprotauti, spręsti problemas, nusakyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais ir kitais būdais.
Skaičiavimas ir matavimas	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas suprasti daikto vietą eilėje, pastebėti dėsningumus, sudaryti įvairias sekas. • Gebėjimas vartoti skaičius ir matematinius simbolius daiktų kiekiui žymėti, daiktų grupėms • palyginti pagal kiekį, • Laiko tėkmės suvokimas. • Gebėjimas tapatinti, grupuoti, klasifikuoti daiktus pagal formą, dydį, spalvą. • Daikto vietos ir padėties erdvėje suvokimas. • Gebėjimas matuoti.
Meninė raiška	<ul style="list-style-type: none"> • Emocijų, patirties, minčių, įspūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais. • Meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas. • Meninė kūryba ir improvizacija.
Estetinis suvokimas	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiteikimas grožio, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui. • Aplinkos, žmonių santykių meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta. • Jautrumas grožiui, meno raiškos priemonėms (spalvai, linijai, formai, judesiui, muzikai) • Jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalijimasis su

	kitais.
Iniciatyvumas ir atkaklumas	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas susidoroti su kliūtimis siekiant darbų užbaigimo • Gebėjimas pačiam susirasti veiklą ir ją turiningai plėtoti. • Gebėjimas įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą veiklą.
Tyrinėjimas	<ul style="list-style-type: none"> • Domėjimasis supančia aplinka. • Tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais. • Atrastų, sužinotų dalykų aptarimas.
Problemų sprendimas	<ul style="list-style-type: none"> • Problemų atpažinimas, išvelgimas. • Pasekmių įvertinimas • Mokėjimas įveikti nesėkmes. • Sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas.
Kūrybiškumas	<ul style="list-style-type: none"> • Domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais. • Gebėjimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti. • Drąsa veikti, daryti savaip.
Mokėjimas mokytis	<ul style="list-style-type: none"> • Numatymas, ko nori išmokti. • Gebėjimas planuoti. • Gebėjimas aptarti ko išmoko